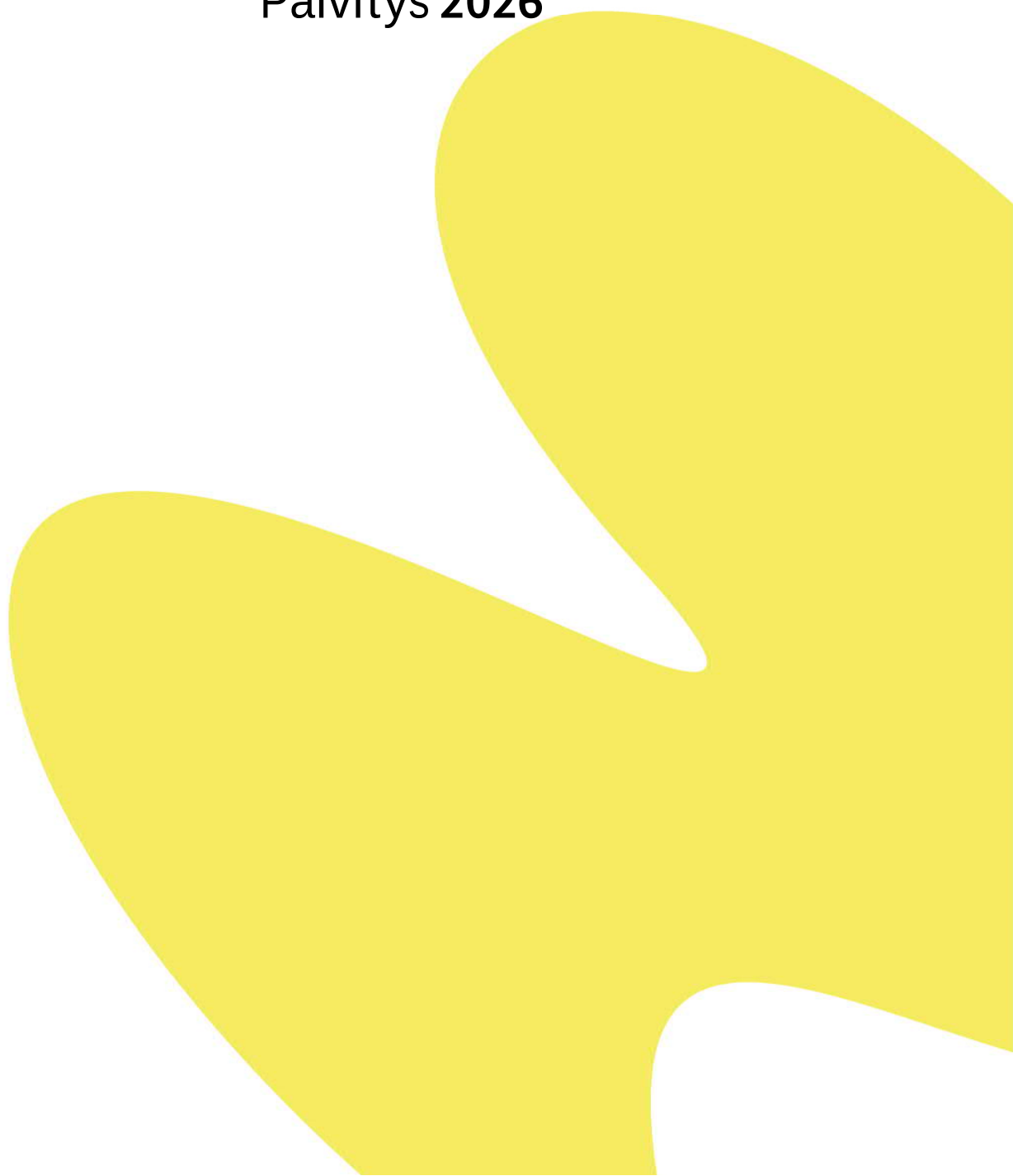

KUOPIO

Ympäristöterveydenhuollon
valvontasuunnitelma

2025 – 2028

Päivitys 2026

Sisällys

1 YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA	4
1.1 Johdanto	4
1.2 Toimintaympäristö	5
1.3 Valvontaviranomainen, valvonnan voimavarat	5
1.4 Koulutus ja perehdyttäminen	7
1.5 Valvontakohderekisteri ja tietojärjestelmät	8
1.6 Laadunhallinta ja toiminnan jatkuva parantaminen	8
1.7 Valvonnan maksullisuus ja talouden seuranta	9
1.8 Valvonta ja tarkastukset	9
1.9 Laboratoriot, näytteenotto, näytteiden tutkiminen ja ulkopuoliset asiantuntijat	10
1.10 Ympäristöterveydenhuollon yhteiset painopisteet	11
1.10.1 Tietoperusteinen valvonta	12
1.10.2 Osaaminen ja viranomaisyhteistyö	12
1.10.3 Varautuminen	13
1.11 Epidemioiden selvitystyöryhmä	13
1.12 Viestintä	14
1.12.1 Terveysvaarasta tiedottaminen	15
1.13 Suunnitelman toteutumisen arviointi	15
2 ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA	17
2.1 Yleistä	17
2.2 Valvontakohteet ja tarkastuksen määrittely	17
2.2.1 Valvontakohteet	17
2.2.2 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely	18
2.2.3 Elintarvikevalvontakohteiden riskinarviointi ja suunnitelmalliset tarkastukset	19
2.2.4 Tarkastusten toteutus ja hallinnolliset pakkokeinot	20
2.2.5 Valvontakirjanpito	21
2.2.6 Ennaltaehkäisevä valvontatyö	22
2.3 Elintarvikevalvonnan painopistealueiden määrittäminen	23
2.4 Näytteenotto- ja tutkimussuunnitelma	25
2.5 Terveysvaaratilanteet ja takaisinvedot	26

2.5.1 Ruokamyrkytyssepidemioiden selvittäminen	26
2.6 Elintarvikevalvontasuunnitelman toteutumisen seuranta	27
3 TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA.....	28
3.1 Yleistä.....	28
3.2 Painopisteet 2025-2028.....	29
3.2.1 Talousvesivalvonnan uudet sisällöt	29
3.2.2 Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa	31
3.2.3 Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa.....	31
3.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet.....	32
3.4 Tarkastusten sisällön määrittely	33
3.4.1 Terveydensuojelulain valvontakohteet ja tarkastusten tarkempi määrittely.....	33
3.4.2 Valvontakohteiden tarkastustiheys, riskinarviointi ja riskiluokitus	36
3.4.3 Tarkastukseen käytettävä aika.....	38
3.5 Näytteenotto.....	38
3.5.1 Talousvesi ja uimavesi	39
3.5.2 Muut näytteet terveystalvonnassa.....	39
3.5.3 Näytteiden tutkiminen	39
3.6 Radon valvonta.....	40
3.7 Terveydensuojelun muut valvonta- ja viranomistehtävät, asumisterveys	41
3.8 Terveydensuojelun valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi	41
4 TUPAKKALAIN VALVONTASUUNNITELMA.....	42
4.1 Toimintaympäristön muutokset	42
4.2 Tietoperusteinen valvonta, riskinarviointi ja tarkastukset	43
4.3 Tupakkalain valvonnan painopisteet	44
4.3.1 Savuttomat nikotiinituotteet	44
4.3.2 Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyys	44
4.3.3 Etämyynti ja markkinointi	45
4.3.4 Ehkäisevä päihdetyö	45
4.4 Valvonnan toteutumisen arviointi	45
5 ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA	46
5.1 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen Kuopion alueella.....	46
5.2 Pieneläinpäivystys.....	46
5.3 Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestäminen Kuopion alueella.....	47

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

5.4 Tiedottaminen.....	47
5.5 Löytöeläinten hoidon järjestäminen.....	47

Liitteet:

- Liite 1. Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma vuodelle 2026
- Liite 2. Näytteenottosuunnitelma omavalvonnan valvomiseksi 2026
- Liite 3. Terveystensuojelun tarkastukset 2026
- Liite 4. Tupakkalain ja lääkelain mukainen valvonta 2026
- Liite 5. Koulutussuunnitelma 2026
- Liite 6. Viestintäsuunnitelma 2026
- Liite 7. Työryhmät 2026

1 YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA

1.1 Johdanto

Kuopion kaupunki on hyväksynyt [strategian vuoteen 2035](#). Kuopion visio on “Kukoistava Kuopio - kestävä kasvua ja elämänvoimaa”. Kukoistukseen kuuluu kasvien, eläinten ja ekosysteemien kukoistus terveessä ympäristössä. Kukoistus on jatkumoa edelliselle visiolle olla hyvän elämän pääkaupunki. Hyvää elämää ilmentävät terveys ja alueen elinvoima. Ympäristöterveydenhuolto valvoo ja edistää elinympäristön terveellisyyttä vastaamalla elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkalaissa säädetyistä edistämis-, valvonta-, neuvonta- ja tarkastustehtävistä sekä eläinlääkintähuollon ja eläinsuojelun osalta kunnalle kuuluvista tehtävistä. Ympäristöterveydenhuolto tukee ohjauksella ja neuvonnalla yritysten toimintaedellytyksiä sekä kilpailukykyä kansallisilla ja kansainvälisillä markkinoilla. Ympäristöterveydenhuollon lakisääteiset tehtävät tukevat hyvin vision saavuttamista.

Tähän valvontasuunnitelmaan on koottu keskeiset tehtävät ja toimenpiteet ympäristöterveydenhuollossa tulevana vuosina 2025 - 2028. Suunnitelmassa on huomioitu paikalliset tarpeet, se on laadittu riskiperusteisesti ja valvonta tullaan kohdistamaan käytettävissä olevan tiedon perusteella siten, että se on mahdollisimman vaikuttavaa. Valvontasuunnitelmassa on huomioitu käytettävissä olevat valtakunnalliset valvontaohjelmat sekä aluehallintovirastolta saatu palaute paikallisten tarpeiden mukaisesti.

Valvontasuunnitelmaa on tarkistettu tulevalle vuodelle 2026. Suunnitelmaan on päivitetty vuosittaiset valvontaprojektit ja -hankkeet. Projektien toteuttamisen edellytyksenä on mahdollisuus palkata kesätyöntekijöitä. Projektiluontoisesti tullaan vuoden 2026 aikana tekemään kesällä sisälämpötilojen seurantaa ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköihin sekä päivittämään alkutuotantopaikkojen valvontarekisteritiedot.

Kuopion kaupungin hallintoa uudistetaan siten, että vuoden 2026 alusta kaupunkiympäristön palvelualueesta luovutaan. Ympäristö- ja rakennusvalvontapalveluiden vastuualue, jolle ympäristöterveydenhuollon yksikkö kuuluu, siirtyy elinvoiman toimialueelle. Aluehallintovirastot lakkautetaan. Elintarvikevalvonnan ja eläinlääkintähuollon ohjas siirtyy aluehallintovirastoista Ruokavirastoon. Myös Valvira lakkautetaan ja terveydensuojelulain ja tupakkalain ohjaus ja neuvonta keskitetään aluehallintovirastoista ja Valvirasta uuteen Lupa- ja valvontavirastoon, joka aloittaa vuoden 2026 alusta.

Suunnitelma perustuu valvontakohteiden kartoitukseen ja valvontakohteiden riskinarviointiin. Riskin suuruuteen vaikuttavat toiminnan tyyppi ja laajuus, vaaralle mahdollisesti altistuvien kuluttajien määrä sekä vaaran vakavuus ja toteutumisen todennäköisyys. Valvontasuunnitelmassa on määriteltä valvontakohteiden tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävä aika yleisellä tasolla.

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

Kuopion kaupungin tavoitteena on lisätä digitaalisia palveluja, suurin osa ympäristöterveyden-

PALVELULUPAUKSET

Asiakas saa viiden työpäivän sisällä tiedon asian käsittelystä tai arvion käsittelyajasta.

Kuopion ympäristöterveydenhuollon palvelulupaukset:

- Elintarvikehuoneistoilmoitus käsitellään kuukauden kuluessa.
- Elintarvikehuoneistojen hyväksyminen eläinperäisiä elintarvikkeita käsitteleväksi laitokseksi ratkaistaan kahden kuukauden kuluessa.
- Terveysuojelulain mukaisten toimintojen rekisteröinnistä annetaan todistus kuukauden kuluessa.
- Terveysuojelulain mukainen talousvettä toimittavan laitoksen hyväksyminen ratkaistaan kolmen kuukauden kuluessa.
- Asunnosta johtuva terveyshaitta, asunto tarkastetaan kuukauden kuluessa siitä, kun asia on otettu käsittelyyn.
- Tupakkalain mukainen tupakan myyntilupahakemus ratkaistaan 40 vrk:n kuluessa
- Lääkelain mukainen nikotiinivalmisteiden myyntilupahakemus ratkaistaan kuukauden kuluessa

huollon asioinnista toteutetaan jo sähköisesti.

Asiakkaille, kuntalaisille ja toimijoille on laadittu palvelulupaukset.

1.2 Toimintaympäristö

Ympäristöterveydenhuollon palvelut tuotetaan Kuopion kaupungin alueelle. Toimipiste, eläinlääkintähuoltoa lukuun ottamatta, on keskitetty kaupungin valtuustotalolle. Osa palveluista ja valvonnasta tuotetaan sähköisillä järjestelmillä. Asiakkaiden palvelujen tuottamisessa ja valvonnassa hyödynnetään yhä enemmän sähköisiä järjestelmiä. Pääosa valvontakohteista sijaitsee keskeisellä kaupunkialueella tai entisissä kuntakeskuksissa.

Eläinlääkintähuolto, suurelänpraktiikka ja suurelänpäivystys sekä joitakin eläinlääkärin pätevyyttä edellyttäviä muitakin virkatehtäviä ostetaan Siilinjärven kunnalta sekä Karttulan alueelle Tervon kunnalta.

Nykyisessä Orpon hallitusohjelmassa on linjaus, että kunnilta ei siirretä uusia tehtäviä hyvinvointialueelle.

1.3 Valvontaviranomainen, valvonnan voimavarat

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

Kuopion kaupunginvaltuuston hyväksymän Kuopion kaupungin hallintosäännön mukaan elinvoiman palvelualueen ympäristö- ja rakennuslautakunta vastaa terveydensuojelu-, elintarvike- ja tupakkalain, sekä lääkelaissa kunnalle määrätystä nikotiinivalmisteiden myyntiä ja valvontaa koskevista tehtävistä. Lisäksi ympäristöterveydenhuollon yhteydessä hoidetaan leirintäalueviranomaisen tehtäviä. Näitä tehtäviä hoitaa ympäristö- ja rakennuslautakunnan alaisuudessa ympäristöterveydenhuollon henkilökunta, jolle tehtävät ja toimivalta on määrätty toimintasäännöllä. Talousarvion hyväksyy kaupunkirakennelautakunta.

Ympäristöterveydenhuollossa työskentelee vakituisesti yksitoista ympäristöterveystarkastajaa, ympäristöterveyspäällikkö, elintarviketarkastaja sekä tukipalvelut. Henkilöstö on erikoistunut valvonnan eri toimialoille. Henkilökunnalla on lainsäädännön edellyttämä pätevyys niissä tehtävissä, joita he hoitavat. Yksikköön on palkattu vuosittain määräaikaista harjoittelijoita, joiden työpanos on ollut välttämätön uimarantojen tarkastusten, lämpötiloja kartoittavien mittauksien sekä tupakkavalvonnan ja elintarvikevalvonnan projektien toteuttamisessa.

Projektien toteuttaminen jatkossakin edellyttää kesätyöntekijöitä. Ympäristöterveydenhuollon nykyisillä resursseilla voidaan saavuttaa valvontasuunnitelman toteuttamisessa riittävä taso, mutta erillisiä projekteja ja esim. Valvontarekisterin tietojen ajantasaistamista ei pystytä tekemään ilman kesätyöntekijöitä. Tehtäviä tullaan tarvittaessa priorisoimaan, niin että pienemmän riskin kohteita ei tarkasteta. Pohjois-Savossa palvelut ja väestö keskittyvät entistä enemmän Kuopioon, mikä omalta osaltaan lisää valvonnan tarvetta. Toimintaa sekä tehtäviä priorisoidaan siten, että ensisijaisesti hoidetaan tehtävät, jotka liittyvät terveyshaittaepäilyihin ja häiriötilanteiden aiheuttamiin toimenpiteisiin. Ilmoitusten ja hakemusten käsittelyt, sidosryhmäyhteistyö ja ohjaus ja neuvonta lainsäädännön muutoksista ovat myös ensisijaisesti hoidettavia tehtäviä.

Taulukkoon 1.1 on koottu käytettävissä olevat voimavarat ja niiden jakautuminen toimialakohtaisesti. Taulukossa on esitetty myös näytteenottoon ja eläinlääkintähuoltoon ostettua työpanosta.

Tehtävä	Käytettävissä oleva htv
Elintarvikevalvonta	5,50
Terveydensuojeluvalvonta	4,80 (+näytteenottoon ostopalveluna 1 htv)
Tupakkavalvonta	0,5
Johto ja tukipalvelut	2
Eläinlääkäripalvelut	Siilinjärvi 9,82 htv eläinlääkäriä Tervo: 0,5 praktikko eläinlääkäriä Savon Murre: noin 15 eläinlääkäriä ja 40 eläinten hoitajaa
Yhteensä	12,8 + eläinlääkintähuolto ostopalveluna

Henkilöstön määrä Kuopion kaupungin palveluksessa on 12,8 htv:ta sekä 10,32 htv:ta toisista kunnista ostettua eläinlääkäriresurssia. Tämän lisäksi eriytetty pieneläinpäivystys ostetaan

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

yksityiseltä. Viranomaisnäytteenotto tehdään pääosin laboratorion toimesta ja sen on arvioitu vastaavan yhden henkilötyövuoden resursseja. Yksikössä ostetaan tarvittaessa yksityisiltä palveluntarjoajilta tarkastuksia tietyille osa-alueelle (esim. Kontaktimateriaalivalvonta). Yksityisellä palvelulla ei ole tarkoitus laajamittaisesti korvata viranhaltijoiden tekemää työtä.

Valvontatehtäviä hoidetaan tiimeissä. Kuopion ympäristöterveydenhuollon organisaatiossa on elintarvikevalvontatiimi, huoneistotiimi ja vesitiimi. Tiimit organisoivat ympäristöterveydenhuollon lakisääteisiin tehtäviin kuuluvan käytännön valvontatyön itsenäisesti tiimivastaavan johdolla ympäristöterveyspäällikön alaisuudessa (Taulukko 1.2). Elintarvikevalvonta on keskitetty elintarviketiimiin ja elintarviketarkastaja vastaa valvonnan suunnittelusta, toteuttamisesta sekä suunnitelman toteuman raportoinnista. Terveystensuojelu jakautuu huoneisto ja vesitiimiin. Tupakkavalvontaa on hajautettu kaikkiin tiimeihin, vastuutarkastaja on vesitiimissä. Tiimit kokoontuvat säännöllisesti ja kokouksista laaditaan muistiot. Ympäristöterveyspäällikkö toimii kaikkien tarkastajien esihenkilönä ja vastaa kokonaisuuden suunnittelusta ja raportoinnista.

Taulukko 1.2 Tiimirakenne

Elintarviketiimi	elintarviketarkastaja + 5 ympäristöterveystarkastajaa elintarvikelainsäädäntö
Huoneistotiimi	3 ympäristöterveystarkastajaa terveystensuojelu: asumisterveys ja olosuhdevalvonta
Vesitiimi	3 ympäristöterveystarkastajaa terveystensuojelu: talous- ja uimavesivalvonta tupakkalainsäädännön valvonta

1.4 Koulutus ja perehdyttäminen

Terveystensuoltolain (1326/2010) 5 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että ympäristöterveydenhuollon henkilöstö osallistuu riittävästi täydennyskoulutukseen. Koulutukseen osallistuminen perustuu henkilön ja valvontayksikön osaamistarpeisiin sekä vuosittain vaihtelevaan koulutustarjontaan, joka ei ole aina tiedossa valvontasuunnitelmaa ja talousarviota laadittaessa. Henkilöstön osaamistarpeista keskustellaan mm. joka vuosi pidettävissä kehityskeskusteluissa. Ympäristöterveydenhuollon henkilökunta osallistuu oman erikoistumisalansa koulutukseen ja ylläpitää erikoisosaamistaan. Lainsäädännöstä johtuviin muutoksiin liittyvää koulutusta priorisoidaan.

Säästöpainetta johtuen koulutusmäärärahoja on supistettu verrattuna aikaisempiin vuosiin. Koulutussuunnitelmalla on pyritty turvaamaan välttämätön koulutus (Liite 5). Tästä syystä on tärkeää, että valvontaa ohjaavat virastot järjestävät ja koordinoivat maksuttomia koulutuksia ja työohjauspäiviä. Niihin osallistutaan säännöllisesti. Myös etäkoulutukset ovat lisänneet mahdollisuutta osallistua koulutuksiin.

Kuopion kaupunki järjestää omaa sisäistä koulutusta mm. tietotekniseen osaamiseen, tietoturvaan, hyvinvointiin ja ensiaputaitojen kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Koulutusmateriaalit

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

jaetaan henkilöstön nähtäväksi yhteiseen sähköiseen koulutuskansioon. Koulutukseen on talousarviossa varattu erillinen määräraha. Koulutussuunnitelma on liitteenä.

Perehdyttämiseen käytetään yhteisten ja yleisten asioiden osalta INTRO-ohjelmaa, johon laaditaan uusille henkilöille perehdyttämissuunnitelma. Esihenkilö kokoaa perehdyttämistiimin. Tämän lisäksi laaditaan substanssiin ja valvontatehtäviin perehdyttämisen osalta erillinen perehdyttämishjelma, joka sisältää seuranta- ja palautekeskustelut.

Henkilöstön työhyvinvointia seurataan säännöllisillä työhyvinvointikyselyillä vuosittain. Yksikkokokouksissa (2 krt/kk) käsitellään säännöllisesti henkilöstöön liittyviä asioita.

1.5 Valvontakohderekisteri ja tietojärjestelmät

Keskusvirastot ovat määränneet, että kunnat ilmoittavat kohde- ja valvontatiedot käyttäen VATI-tietojärjestelmää. Toimijat voivat tehdä toimintaa koskevat ilmoitukset sähköisesti ILPPA -palvelun kautta. Ilmoitukset kirjautuvat VATI-tietojärjestelmään. Myös talousvedenvalvontatulokset siirretään VATI-järjestelmään, josta ne välittyvät valtakunnalliseen vesi.fi tietokantaan. Tämä mahdollistaa sen, että kuluttajat voivat seurata oman talousvetensä laatua verkon kautta.

Kuopion ympäristöterveydenhuollossa panostetaan siihen, että valvontatiedot VATI-järjestelmässä ovat ajantasalla. Kuopion ympäristöterveydenhuollosta on osallistujat mukana VATI-kehittämisyhmässä sekä VATI-ohjausryhmässä. Kuopio lähti mukaan myös VATI:n kehittämisrahoitukseen (kustannus noin 3700 €/vuosi 2025 -2026).

Kohteiden lupakäsittely sekä kaikki päätökset ja määräykset tehdään D10 asianhallintajärjestelmällä, joka sisältää on myös sähköisen arkistoinnin pysyvästi säilytettävälle asiakirjoille (mm. vesilaitosten tarkastuspöytäkirjat, tiedotteet).

1.6 Laadunhallinta ja toiminnan jatkuva parantaminen

Ympäristöterveydenhuollolla on Teamsissä Laatu-järjestelmä-kanava, jonne on koottu omat toimintaohjeet yhdeksi kokonaisuudeksi. Laatu-järjestelmä pitää sisällään jatkuvan parantamisen periaatteen. Yksikössä toteutetaan säännöllistä sisäistä auditointia sekä kerätään asiakaspalautetta, joiden perusteella valvontakäytäntöjä kehitetään. Tehtävänjako ja valvonnan muutos- ja priorisointitarpeet käydään läpi vuosittain tiimikehityskeskusteluissa.

Valvontasuunnitelman toteutumisen yhteydessä käydään läpi kehittämistarpeita.

Kuopion kaupungilla käytetään oman toiminnan ja tulosten arvioinnissa sekä kehittämiskohteiden tunnistamisessa CAF-itsearviointimallia (Common Assessment Framework). CAF-itsearviointimalli on rakennettu julkisen sektorin toimijoille. Ympäristöterveydessä toteutetaan joka toinen vuosi toiminnan CAF-arviointi, jossa valitaan 2 - 3 merkittävintä yksikön toiminnan kehittämiskohdetta.

Yksikössä laaditaan vuosittain työhyvinvointisuunnitelma. Työn vaarojen arviointi tehdään kolmen vuoden välein WPRO-ohjelmalla.

1.7 Valvonnan maksullisuus ja talouden seuranta

Suunnitelmallinen valvonta on pääsääntöisesti maksullista. Toimijalta peritään ympäristö- ja rakennuslautakunnan hyväksymän ympäristöterveydenhuollon maksutaksan mukainen maksu hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä, valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja näytteen tutkimuksesta. Valvontaprojekteihin tai -hankkeisiin liittyvät tarkastukset ovat maksullisia.

Maksuun sisältyvät tarkastuksen valmisteluun kuluva aika, tarkastukseen käytetty aika mukaan lukien keskimääräinen matka-aika ja tarkastuspöytäkirjan laadintaan käytetty aika. Ympäristöterveydenhuollon maksutaksa päivitetään tarvittaessa. Voimassa oleva taksa on nähtävillä yksikön verkkosivuilla.

Vuodesta 2022 alkaen on peritty myös elintarvikelain ja terveydensuojelulain mukaisesti vuosittaista valvonnan perusmaksua, 150 €, laeissa määritellyiltä toimipaikan tai toiminnon toiminnanharjoittajilta. Valvonnan perusmaksu peritään vuosittain.

Tulot kohdistuvat ympäristöterveydenhuollolle. Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä arvioidaan myös valvonnasta saatujen tulojen määrä ja niiden kohdentuminen. Ympäristöterveydenhuollon talousarvioin toteutumista seurataan Kuopion kaupungin MonetTieto talousraportin kautta säännöllisesti sekä palvelualueen johtoryhmän palaverissa että ympäristöterveydenhuollon toimistopalaverissa.

1.8 Valvonta ja tarkastukset

Ympäristöterveydenhuollon valvonta sisältää luvan- ja ilmoituksenvaraisten kohteiden säännöllisen tarkastamisen sekä seurannan lisäksi paljon ennalta suunnittelematonta valvontatyötä sekä ennaltaehkäisevästi että terveyshaittojen selvittämiseksi.

Suunnitelmallisen valvonnan tarkastusten sisältö on kuvattu tässä suunnitelmassa pääpiirteittäin. Suunnitelmallisen valvonnan kohteiden määrät ja vuosittaiset tarkastukset näkyvät toimintatyypeittäin toimialakohtaisissa suunnitelmissa. Tarkastukset tehdään riskiperusteisesti ja tarkastuksia tehdään kaikille valvottaville toimialueille. Talukosta 1.8 näkyy arvioidut tarkastusmäärät ja niiden jakautuminen eri sektoreille.

Suunnittelematon valvontatyö vie suurimman osan terveydensuojelun työpanoksesta. Tähän liittyy terveyshaittaepäilyjen selvittäminen, ennaltaehkäisevä ohjaus ja neuvonta, ilmoitusten käsittelyä sekä säännöllistä yhteistyötä muiden toimialojen, valvontakohteiden sekä valvontaa ohjaavien tahojen ja tutkimuslaitosten kanssa.

Taulukko 1.8 VATI-järjestelmän mukaisesti ennakoitujen tarkastusmäärät 2026 eri sektoreilla

Tarkastuksen peruste	2025	2026
Elintarvikevalvonta	508	519
Terveysturvallisuuslain suunnitelmalliset tarkastukset	149	220
Terveysturvallisuuslain selvittäminen (kokemukseen perustuva arvio)	200	200
Tupakkalain + lääkelain suunnitelmallinen valvonta (tupakointikiellot ja vähittäismyynti)	58 +12	43 +19
Yhteensä	927	1001

Kuluttajien valituksiin perustuvat tarkastukset tehdään ensisijaisesti. Myös uusien kohteiden ennakotarkastuksiin sekä muihin lakisääteisten ilmoitusten perusteella tehtäviin tarkastuksiin on varattava riittävästi aikaa. Terveysturvallisuuslain selvittämiseksi tehdään tarkastuksia myös yksityishenkilöiden koteihin. Nämä ns. asunnontarkastukset ovat suunnittelematonta valvontaa, johon joudutaan varaamaan työaikaa. Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus. Tarkastuskertomus toimitetaan toiminnanharjoittajalle ja muille asianosaisille.

Valvontasuunnitelmien toimialakohtaisissa osissa on tarkempia ohjeita eri lakien perusteella tehtävien tarkastusten sisällöstä ja tarkastukseen käytettävästä ajasta.

Valvontasuunnitelmassa tarkastustiheydet perustuvat valtakunnallisiin valvontaohjeisiin, valvontakohteiden kartoitukseen, riskinarviointiin sekä valvonnan kattavuuden varmistamiseen eri toimialoilla.

1.9 Laboratoriot, näytteenotto, näytteiden tutkiminen ja ulkopuoliset asiantuntijat

Kuopion kaupungilla on sopimus laboratorion palveluiden tuottamisesta Kuopiossa sijaitsevan Savo-Karjalan ympäristötutkimus Oy laboratoriossa, tarvittaessa myös iltaisin ja viikonloppuisin. Laboratorio on Ruokaviraston hyväksymä viranomaisnäytteitä tutkiva laboratorio. Laboratorio on FINAS-akkreditoitu (T047) ja se täyttää standardin SFS-EN ISO/IEC 17025 mukaiset vaatimukset. Talous- ja uimavesien sekä elintarvikkeiden tutkimuksissa laboratorio käyttää akkreditoituja tutkimusmenetelmiä ja sertifioituja näytteenottajia. Niiden analyysien osalta, joihin laboratoriolla ei ole pätevyyttä, on sillä käytössään asianmukaiset alihankintamenettelyt. Savo-Karjalan ympäristötutkimus Oy:n laboratoriota käytetään osittain myös viranomaisnäytteenotossa (arviolta yhden henkilötyövuoden verran). Savo-Karjalan ympäristötutkimus Oy vastaa myös uimavesinäytteiden ottamisesta erillisen sopimuksen mukaisesti. Laboratorio on FINAS-akkreditoitu (T039) ja se täyttää SFS-EN ISO/IEC 17025 vaatimukset. Ruokavirasto on hyväksynyt laboratorion uimavesiä ja allasvesiä tutkivaksi laboratorion.

Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen ovat keskeisiä menetelmiä erityisesti elintarvike- ja terveydensuojeluvalvonnassa. Toimialakohtaisiin näytteenotto- ja tutkimussuunnitelmiin sisällytetään sellaiset ympäristöterveydenhuollon lainsäädännössä edellytetyt näytteenotot ja tutkimukset, jotka on mahdollista suunnitella etukäteen.

Näytteenotosta aiheutuvat kustannukset kohdistetaan toiminnanharjoittajalle terveydensuojelulain ja tupakkalain mukaisten valvontakohteiden osalta. Ruoka- ja vesivälitteisten epidemioiden ja asiakasvalitusten perusteella otettavien näytteiden kustannuksista vastaa viranomainen. Näytteenottosuunnitelmaan kirjataan myös sellaiset toimialakohtaisten valtakunnallisten valvontaohjelmien mukaiset näytteet, joista vastaa asianomainen keskusviranomainen. Näytteenottosuunnitelmaan on kirjattu lisäksi tiedossa olevat mahdolliset valtakunnalliset näytteenottoprojektit, joihin osallistutaan.

Näytteistä osa otetaan ympäristöterveydenhuollon toimesta, pääosin näytteenottoon käytetään hyväksyttyjä ulkopuolisia asiantuntijoita.

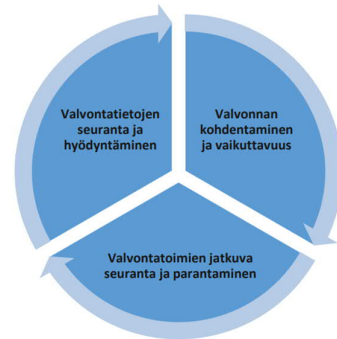
Elintarvikelaissa (33 §) ja terveydensuojelulaissa (49 §) säädetään, että valvontaviranomainen voi käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita valvontaan liittyvissä tehtävissä. Toimialakohtaisissa osioissa on kirjattu, mikäli tällaisia ulkopuolisia asiantuntijoita käytetään sekä käytettävät menetelmät ja tehtävät, joihin ulkopuolista asiantuntijaa käytetään. Ulkopuolisia asiantuntijoita käytettäessä päätökset valvontatoimista tekee valvontaviranomainen. Ulkopuolisella asiantuntijalla on oltava riittävä osaaminen ja pätevyys. Elintarvikelaissa säädetään lisäksi, että viranomaisen, joka siirtää tehtävän ulkopuoliselle asiantuntijalle, on ilmoitettava Ruokavirastolle siirrettävä tehtävä sekä asiantuntija, jolle tehtävä siirretään.

1.10 Ympäristöterveydenhuollon yhteiset painopisteet

Yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa koko valvontasuunnitelmakauden tavoitteena on kohdentaa valvontaa tietoperusteisesti ja riskinarvioinnin perusteella entistä vaikuttavammin, vahvistaa viranomaisen osaamista ja varautumista.

Osa 1. Teema ja tavoitteet

- **Teema: Ydintehtävät ja vaikuttava valvonta**
 - Ajatuksena keskittyä ydintehtäviin ja niiden vaikuttavuuteen
 - Suhtaudutaan pidättyväisesti uusiin avauksiin tai tehtäviin
- **Tavoitteet:**
 - **Tietoperusteinen valvonta**
 - Valvonnan tietoihin (rekisterit, raportointi) perustuva valvonta
 - Riskiperusteisuus ja valvonnan kohdentuminen
 - Valvonnan vaikuttavuus ja tehokkuus
 - Valvonnan oman toiminnan seuranta ja valvonnan jatkuva parantaminen
 - **Osaaminen**
 - Osaamisen varmistaminen ja ylläpito
 - Myös ns. hallinnollisen osaamisen varmistaminen ja ylläpito
 - **Varautuminen**
 - Ajankohtaisuus
 - Jatkovaa toimintaa ja ylläpitoa

Kuva 1.10 Ympäristöterveydenhuollon eri sektorien yhteiset tavoitteet (Lähde: Ympäristöjohton päivät 2024)

1.10.1 Tietoperusteinen valvonta

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa 2025-2028 laadittaessa Kuopion kaupungilla on käynnissä YT-neuvottelut ja talousarvion osalta on mittavat säästöpainheet. Virkojen täyttö mm. eläköitymisen johdosta, harkitaan tapauskohtaisesti. Mikäli resursseja joudutaan tilapäisestikin supistamaan, kaikkea suunniteltua valvontaa ei pystytä toteuttamaan.

Valvonnassa priorisoidaan korkean riskin kohteet (Risikiluokka 3). Elintarvikevalvonnassa priorisoidaan valvonnan kohdekattavuus, joka tarkoittaa sitä, että resursseja kohdennetaan mahdollisimman monen kohteen valvontaan sen sijaan, että yhdessä kohteessa saataisiin toteutettua kaikki suunnitellut tarkastukset. Terveysuojelussa tehdään matalan riskin kohteisiin (käynti joka 5. vuosi) aloitustarkastukset uusiin tai muuttuneisiin toimintoihin, mutta muutoin matalan riskin kohteita valvotaan vain valitusten perusteella.

Kuopion ympäristöterveydenhuolto osallistuu VATI-järjestelmän kehittämiseen aktiivisesti (rahoitus, erilaiset ryhmät). VATI-järjestelmää käytetään työkaluna valvonnan suunnittelussa ja toteutuksen raportoinnissa. VATI-järjestelmän ajantasaisuuteen panostetaan.

1.10.2 Osaaminen ja viranomaisyhteistyö

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

Ympäristöterveydenhuollon henkilöstöllä on vahva pohjakoulutus. Henkilöstö on erikoistunut omalle sektorilleen ja koulutuksiin osallistumisen periaatteet on kuvattu yksityiskohtaisemmin kappaleessa 1.4.

Erityisesti ennaltaehkäisevässä työssä toiminta tapahtuu paljon erilaisissa verkostoissa ja viranomaisyhteistyön avulla. Kuopion ympäristöterveydenhuollon yhteistyöryhmiä eri tehtäviin liittyen on koottu liitteeseen 7.

1.10.3 Varautuminen

Terveystensuojelu- ja elintarvikelain mukaan kunnan valvontaviranomaisen on yhteistyössä muiden viranomaisten ja laitosten kanssa laadittava suunnitelma elinympäristöön vaikuttaviin häiriötilanteisiin varautumiseksi.

Ympäristöterveydenhuollolle on laadittu häiriötilannesuunnitelmat, joita päivitetään koko ajan. Tavoitteena on häiriötilanteessa ehkäistä, selvittää ja poistaa häiriön aiheuttamat terveyshaitat, rajata häiriön vaikutukset mahdollisimman vähäisiksi ja saada häiriöstä toipuminen käyntiin mahdollisimman nopeasti. Ympäristöterveydenhuolto osallistuu vuosittain Pohjois-Savon alueella järjestettäviin valmiusharjoituksiin. Varautumiseen liittyvät yhteistyöryhmät on koottu liitteeseen 7. Varautumiseen liittyvää yhteistyötä tullaan edelleen lisäämään tulevalla suunnitelmakaudella 2025 - 2028.

Häiriö- ja poikkeustilanteissa arvioidaan mahdolliset terveyshaitat ja järjestetään tarvittaessa nopea näyttöjen keruu ja tutkiminen. Tarvittaessa annetaan määräyksiä, kieltoja ja rajoitetaan toimintoja terveyshaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi sekä annetaan asiantuntija-apua muille viranomaisille. Toimialoja tuetaan varautumisessa.

1.11 Epidemioiden selvitystyöryhmä

Ilmoitus tai epäily elintarvike-, talous- tai uimavesivälitteisestä ruokamyrkytyksestä edellyttää viipymättä tehtävää arviointia ja selvitystä tapauksesta. Ruoka- tai vesivälitteisten epidemiatutkimusten keskeinen tavoite on sairastumisen aiheuttajan ja lähteen etsiminen. Nopea selvittäminen on tärkeää, jotta voidaan estää epidemian mahdollinen leviäminen ja saada ehkäisevät toimenpiteet käyntiin. Elintarvikkeiden, juomaveden ja uimaveden välityksellä leviävien tartuntatautiepidemioiden sekä muiden ruokamyrkytysten selvittämiseksi, rajoittamiseksi ja ehkäisemiseksi on tarpeen seurata niiden esiintymistä.

Ruokamyrkytysepidemian selvittämiseksi on nimetty epidemiaselvitystyöryhmä. Kuopion kaupungin selvitystyöryhmän kokoonpano on seuraava

- Pohjois-Savon hyvinvointialue, keskisen alueen tartuntatautilääkäri
 - ympäristöterveyspäällikkö
 - Siilinjärven ympäristöterveyspalvelut, vastaava eläinlääkäri
-

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

- elintarviketarkastaja
- Pohjois-Savon hyvinvointialue, keskisen alueen tartuntatautihoitajat
- ympäristöterveystarkastajat (2), joiden tehtävänä elintarvikevalvonta ja talousvesivalvonta
- Kuopion Veden tuotantopäällikkö
- KYS:n infektio- ja sairaalahygieniayksikön osastonhoitaja

Laajoissa ja luonteeltaan erityisissä epidemioissa työryhmää täydennetään ulkopuolisilla asiantuntijoilla. Ruokamyrkytys-epidemian selvittäminen vaatii hyvää yhteistyötä tartuntatauti-, terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisten välillä, jonka takia epidemiatyöryhmä koontuu säännöllisesti kolme kertaa vuodessa. Viikko ennen kokouksia järjestetään Virve-puhe-
linterin käyttöharjoitus.

1.12 Viestintä

Ympäristöterveydenhuolto tiedottaa, ohjaa ja neuvoo paikallisia toiminnanharjoittajia ja muita yhteistyötahoja lainsäädännössä annettujen vaatimusten noudattamisessa sekä elinympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden turvaamisessa.

Ympäristöterveydenhuoltoon saapuvat tiedustelut ja asiakkaat ohjataan suoraan ko. asioita hoitavalle henkilökunnalle. Mikäli se ei ole mahdollista, yhteyshenkilö selvittää asian ja ottaa asiakkaaseen myöhemmin yhteyttä. Yleinen neuvonta ja opastus kuuluvat koko henkilökunnalle. Ympäristöterveydenhuollolla on henkilökohtaisten sähköpostien lisäksi myös yleinen asiointisähköpostiosoite ([ymparistoterveys\(at\)kuopio.fi](mailto:ymparistoterveys(at)kuopio.fi)), johon kaikki asiakasyhteydenotot ohjataan ja jota seurataan päivittäin virka-aikaan.

Tiedottamisessa noudatetaan kaupungin viestintäohjetta

Lainsäädäntöön liittyvistä muutoksista, omien tutkimusprojektien tuloksista ja muusta ajankohtaisesta tiedotetaan kohdennetusti tiedotteilla.

Sisäinen viestintä tapahtuu pääasiassa sähköpostilla, toimisto- ja tiimipalavereissa sekä teams-kanavilla ja teams- kokouksissa, joita pystytään järjestämään nopeasti.

Ympäristöterveyspäällikkö osallistuu ympäristö- ja rakennuslautakunnan kokouksiin, joissa viestitään oman vastualueen kuntapäättäjiä. Valtuustokauden alussa lautakunta saa perehdytyksen, jossa ympäristöterveydenhuolto esitellään osana ympäristö- ja rakennusvalvontapalveluiden toimintaa. Lautakunnassa käsitellään vuosittain valvontasuunnitelman hyväksyminen sekä valvonnan toteutuminen, joiden käsittelyn yhteydessä esitellään samalla toimintaa yleisellä tasolla päättäjille. Lisäksi alkusyksystä annetaan lautakunnalle tilannekatsaus valvonnan ajankohtaisista asioista ja valvonnan toteumasta.

Kuopion ympäristöterveydessä laaditaan vuosittain erillinen viestintäsuunnitelma (Liite 6.). Tiimit lähettävät kohderyhmille tiedotteita. Tämän lisäksi jatketaan palvelualuekohtaista some-
viestintää yhteistyössä ympäristönsuojelun, rakennusvalvonnan ja jätehuollon viranomaisen kanssa

(Ympäristö- ja rakentaminen) sekä kirjoitetaan ajankohtaisia tekstejä ympäristöterveydenhuollon blogiin.

1.12.1 Terveysvaarasta tiedottaminen

Vakavasta terveysvaarasta tai sen epäilystä tiedottamisesta yleisesti päättää ja vastaa yksikön päällikkö tai hänen määräämänsä henkilö. Tiedottamistarpeesta ja laajuudesta päätetään tapauskohtaisesti. Jos terveysvaaran voidaan epäillä ulottuvan oman toiminta-alueen ulkopuolelle tai kyse on vakavasta vaarasta, tiedottaminen järjestetään yhteistyössä muiden alan viranomaisten kanssa. Paikallinen tiedottaminen tehdään Kuopion kaupungin viestintäsuunnitelman mukaisesti yhteistyössä kaupungin viestintäyksikön kanssa. Ympäristöterveydenhuollolla on kriisiviestintäsuunnitelma.

Tiedote laaditaan siten, että se vastaa kuluttajan kannalta keskeisiin asioihin, kuten mitä, missä ja milloin on tapahtunut, aiheutuuko tapahtumasta terveyshaittaa tai -vaaraa, mitä toimenpiteitä on tehty ja miten tilannetta hoidetaan jatkossa. Tiedotteessa voidaan antaa myös ohjeita ja määräyksiä. Tiedotteessa on lisäksi lisätietojen antaja, yhteystiedot ja taustatietolähde.

Sisäministeriössä valmistellaan lakimuutosta, joka mahdollistaisi terveydensuojeluviranomaiselle vaaratiedotteen antamisen.

1.13 Suunnitelman toteutumisen arviointi

Valvontasuunnitelman toteutuminen arvioidaan ympäristö- ja rakennuslautakunnassa vuosittain. Arviointia hyödynnetään paikallisen ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa. Valvontasuunnitelman toteutumista arvioidaan valvontakohdetyypeittäin. Taulukossa 1.13 on esitetty, mitä arviointi sisältää.

Valvontasuunnitelman toteutumisen raportointi tehdään VATI-järjestelmän avulla. Lautakunnassa käsitelty valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi toimitetaan aluehallintovirastolle.

Taulukko 1.13 Valvontasuunnitelma toteutumisen arviointi

Arviointikohde	Tarkastelu ja selvitys
Suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus	- kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus - valtakunnallisten ja omien painopisteiden valvonnan toteutuminen - tarkastuksilla esiin tulleiden epäkohtien määrä ja laatu sekä viranomaisen toimenpiteet näiden epäkohtien korjaamiseksi ja asioiden saattamiseksi määräysten mukaiselle tasolle
Tarkastusten ja näytteiden määrä	toteutuneiden tarkastusten lukumäärä, näytteet ja analyysit, valvontahankkeisiin osallistuminen
Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen	valvonnasta kertyvät maksutulot toimialoittain, valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko valvonnasta saadut tulot kohdennettu ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämiseen
Voimavarat ja yhteistointialueen toimivuus	voimavarojen määrä suhteessa lainsäädännön vaatimukseen ja valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty ennalta suunniteltuihin valvontatehtäviin ja kuinka paljon muihin tehtäviin, erittely henkilöstövoimavarojen kohdentumisesta eri lakien mukaiseen valvontaan (VYHA), valvonnan tehokkuuden toteutuminen (verrataan keskusvirastojen ohjeisiin)
Toiminnan kehittämistarpeet	toimenpiteet, joilla tilannetta parannetaan seuraavalla toimintavuodella, jatkuva parantaminen
Arviointi- ja ohjauskäynnit	havaitut hyvät toimintatavat, kehitettävää, korjattavaa

2 ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA

2.1 Yleistä

Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen vastaa elintarvikelain mukaisten ilmoitusten ja hakemusten käsittelystä, hyväksyttujen ja ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen ja alkutuotantopaikkojen suunnitelmallisesta valvonnasta ja näytteenotosta, ruokamyrkytysten, muiden asiakasyhteidenottojen ja Ruokaviraston valvontapyyntöjen selvittämisestä sekä elintarvikealan toimijoiden ja kuntalaisten neuvonnasta. Lisäksi elintarvikevalvontaviranomainen valvoo EU:n yhteisen kalastuspolitiikkalainsäädännön mukaisia jäljitettävyyssvaatimuksia osana valvontasuunnitelman mukaisia elintarviketarkastuksia.

Vastuu elintarvikkeen turvallisuudesta ja laadusta on elintarvikealan toimijoilla, jolla on velvoite seurata toimintaansa ja tuotteitaan omavalvonnassaan. Viranomaisvalvonnalla pyritään varmistamaan, että omavalvonta on toimivaa ja elintarvikkeen turvallisuus, jäljitettävyyys ja muu määrystenmukaisuus toteutuvat kaikissa tuotanto-, jalostus- ja jakeluvaiheissa.

Elintarvikelain (297/2021) mukaan kunnan tulee laatia säännöllistä valvontaa koskeva elintarvikevalvontasuunnitelma siten, että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Suunnitelma perustuu valvontakohteiden kartoitukseen ja riskinarviointiin ja käytössä olevien voimavarojen kohdentamiseen. Suunnitelmassa kuvataan henkilöstön työtehtävät ja niihin käytettävä aika, työtehtävien jako henkilöstön kesken, sekä miten toiminnot kirjataan ja miten niitä seurataan. Suunnitelma voi sisältää elintarvikevalvonnan, kohdennettuja valvontaprojekteja sekä omavalvonnan valvomisen tueksi laaditun näytteenottosuunnitelman. Kuopion ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvontasuunnitelmassa huomioidaan Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma ja valtakunnalliset valvonnan painopistealueet. Elintarvikevalvontasuunnitelman kirjallinen osuus laaditaan Elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman mukaiselle ohjelmankaudelle. Näytteenotto- ja tutkimussuunnitelmat sekä säännöllisen valvonnan tarkastussuunnitelmat laaditaan vuodeksi kerrallaan huomioiden valvontakohteiden riskinarviointi.

2.2 Valvontakohteet ja tarkastuksen määrittely

2.2.1 Valvontakohteet

Säännöllisen valvonnan tarkastussuunnitelmassa tarkastuskohteet luokitellaan VATI-luokituksen mukaisesti. Elintarvikevalvontaan kuuluvat valvontakohteet on rekisteröity ympäristöterveydenhuollon yhteiseen valtakunnalliseen tietojärjestelmään VATI:in. Suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevien valvontakohteiden ja valvottavien toimintojen lukumäärät kohdetyypeittäin on esitetty liitteen 1 taulukossa.

Elintarvikevalvontakohteet on jaettu kullekin elintarvikevalvontaa tekeväälle tarkastajalle pääasiallisesti VATI-toimintatyypeittäin esim. kala-alan ja liha-alan valmistus, leipomotuotteiden valmistus ja elintarvikkeiden vähittäismyynti. Tarjoilupaikat on jaettu elintarvikevalvontaa tekeville tarkastajille käyttäen postinumeroiden mukaista alueellista jakoa. Jokainen tarkastaja huolehtii kohteidensa valvonnasta ja ohjauksesta sekä valvontakohderekisterin ajantasaisuudesta. Myös varahenkilöt on määriteltä. Tehtävänjako on kirjattu dokumenttiin, joka on koko henkilöstön saatavilla ympäristöterveydenhuollon laatujärjestelmä Teams -kanavalla.

2.2.2 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely

Elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus toiminnastaan elintarvikevalvontaviranomaiselle 4 viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Toimijat ohjataan tekemään elintarvikealan toimintaa koskevat ilmoitukset ensisijaisesti ILPPA -palvelun kautta. Ympäristöterveydenhuollon verkkosivuilla on saatavilla myös täydennettävä ja tulostettava PDF -lomake. Elintarvikevalvontaviranomainen käsittelee saapuneet ilmoitukset ja tallentaa tiedot elintarviketoiminnan rekisteröinnistä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmä VATiin ja ilmoittaa toimijalle tallentamisesta sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla. Toiminta voi alkaa, jos elintarvikehuoneisto täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset. Elintarvikevalvonnan ensimmäinen tarkastus on n. 1-6 kuukauden kuluttua, kiireellisyys määräytyy toiminnan luonteen ja laajuuden perusteella.

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä. Valvontaviranomainen ratkaisee asian 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Hyväksyttävän elintarvikehuoneiston vaatimuksen mukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä. Hyväksymisestä tai ehdollisesta hyväksymisestä tehdään päätös. Toiminnan saa aloittaa, jos tilat ja toiminta täyttävät lainsäädännön sille asettamat vaatimukset.

Alkutuotantopaikasta ja siellä harjoitettavasta toiminnasta ilmoitetaan kunnan valvontaviranomaiselle. Ainoastaan itujen tuotantoa varten, alkutuotannolle haetaan hyväksyntää ja ko. toimipaikat ovat mukana säännöllisessä elintarvikevalvonnassa.

Ympäristöterveydenhuolto neuvoo, ohjaa ja opastaa hyväksymis- ja ilmoitusmenettelyissä.

2.2.3 Elintarvikevalvontakohteiden riskinarviointi ja suunnitelmalliset tarkastukset

Elintarvikevalvontasuunnitelmassa huomioidaan Ruokaviraston ohje Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen, 1028/04.02.00.01/2022/6. Ohje sisältää suositeltavan tarkastustiheyden ja tarkastuskertaan käytettävän ajan valvontakohdetyypeittäin. Valvontakohteelle määritelly riskiluokka ja sen perusteella annettava tarkastustiheys käyvät ilmi VATI -järjestelmästä valvontakohteen toiminnan ominaisuustiedoista. Vati -järjestelmän laskuri määrittelee riskiluokan ja tarkastustiheyden automaattisesti kohteelle tallennettujen toiminta- ja ominaisuustietojen perusteella. Mikäli valvojan omaan riskinarviointiin pohjautuva valvontakohteen tarkastustiheys poikkeaa Ruokaviraston suosituksesta, perustelu poikkeamiselle kirjataan valvontakohteen tietoihin VATI -valvontatietojärjestelmään. Tarkastustiheysohjeesta poikkeaminen voi johtua esim. siitä, että valvontakohteen toiminta poikkeaa oleellisesti Ruokaviraston ohjeistuksesta.

Elintarvikevalvontakohteiden tarkastussuunnitelma (liite 1) on laadittu valvontakohdetyypeittäin. Tarkastussuunnitelmasta käy esille valvontakohteiden ja näiden sisältämien toimintojen lukumäärä, valvontakohdetyypin riskiperusteinen tarkastustiheys, Ruokaviraston arvio tarkastuksen kestosta sekä valvontakohdetyypin kohdistettavien tarkastusten lukumäärä vuonna 2026. Tarkastussuunnitelma perustuu valvontatarpeeseen. Tarkastusten priorisointia tehdään tarvittaessa toimintakauden aikana. Asiakasvalituksiin ja ruokamyrkytyspäilyihin liittyvät tarkastukset priorisoidaan, säännöllisen valvonnan tarkastuksien edelle.

Alkutuotannon tarkastusten osalta sovelletaan Ruokaviraston ohjetta Alkutuotannon elintarvikevalvonta ja riskinarviointi 242/04.02.00.01/2023 koskien tarkastustiheyttä ja tarkastusten tekoa.

Vuoden 2026 valvontasuunnitelma sisältää 519 suunnitelmallista tarkastusta. Lisäksi varaudutaan uusintatarkastusten toteuttamiseen, joka aikaisempien vuosien toteuman mukaan arvioiden on n. 10 % suunnitelmallisten tarkastusten määrästä. Alkutuotantoon suunniteltua valvontaa ei ole sisällytetty uusintatarkastusten tarpeen arviointiin. Riskiluokituksen mukaiseen tiheyteen perustuvat tarkastukset, sisältäen valmistautumisen, tarkastamisen, näytteenoton, kirjanpidon VATI -järjestelmään, hallinnolliset toimenpiteet ja mahdollisen seurannan sekä tarkastusmatkat vievät noin kolmasosan elintarvikevalvontaan käytettävissä olevasta resurssista. Ruokavirasto ohjeistaa tarkastustehokkuuden tavoitteeksi keskimäärin 110 tarkastusta elintarvikevalvonnan henkilötövuotta kohden, mikä sisältää kaikki eri perustein tehtävät tarkastukset (Ohje valvontayksikön elintarvikevalvontasuunnitelmasta (6000/04.02.00.01/2020/1).

Suunnitelmallisten tarkastusten lisäksi elintarvikevalvonnan tehtäviä ovat mm. elintarviketoimintaa koskevien ilmoitusten ja hakemusten käsittelyt (toiminnan aloittaminen, lopettaminen, keskeyttäminen, olennainen muuttaminen), ennakolausunnot, valvontaprojektit, elintarvikkeisiin liittyvien valitusten ja ruokamyrkytyspäilyilmoitusten käsittely, toimijoiden ja kuntalaisten neuvonta ja ohjaus sekä tiedottaminen, muilta viranomaisilta saapuneiden valvontapyyntöjen käsittely, valvontayksikön ja tiimin palaverit, viranomaisyhteistyö sekä laatutyö. Näiden tehtävien

hoitoon on resursoitu noin kaksi kolmasosaa käytössä olevasta resurssista. Henkilöstön ammattitaidon ylläpitämiseen tarvittavaan kouluttautumiseen varattavat resurssit on esitetty koulutus-suunnitelmassa.

Mikäli suunnitelman mukainen tarkastus jää vuoden aikana tekemättä, voi tarkastuksen siirtää seuraavalle vuodelle ja vastaavalla tavalla tarkastuksen voi myös aikaistaa edelliselle vuodelle. Mikäli tarkastaja on saanut työsuunnitelmansa mukaiset valvontatarkastukset tehtyä, tarkastellaan koko elintarvikevalvonnan tilannetta ja suunnataan tarkastuksia myös toisen tarkastajan vastuu-alueille riskiperusteisesti.

2.2.4 Tarkastusten toteutus ja hallinnolliset pakkokeinot

Tarkastus on määritelty valvonta-asetuksessa (EU) 625/2017 minkä tahansa elintarvikkeita koskevan näkökohdan tutkimiseksi niin, että voidaan todeta täyttyvätkö lainsäädännölliset vaatimukset. Tarkastukset pyritään tekemään pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta. Tarkastuksen luonteen ja ajankäytön hallinnan takia tarkastusajasta voidaan sopia myös ennakoon. Tarkastus voi koskea myös pelkkiä omavalvonta-asiakirjoja ja tarkastus voidaan tehdä etätarkastuksena esimerkiksi valo- tai videokuviin ja asiakirjoihin perustuen.

Elintarvikehuoneistojen valvonta sisältää elintarvikelain ja Euroopan yhteisön lainsäädännön mukaisia tehtäviä. Tarkastukset pyritään tekemään silloin, kun kohteessa on toimintaa. Joissakin tapauksissa tarkastuksia on tarpeen tehdä virka-ajan ulkopuolella esim. viikonloppuisin, iltaisin tai aamuisin (tuotantolaitokset, yleisötapahtumat jne.). Tarkastukseen kuuluu valmistautuminen (kohteen aikaisempiin valvontatietoihin perehtyminen jne.), tarkastus, tarkastuskertomuksen laadinta ja kirjaukset tietojärjestelmään. Tarkastukset voivat sisältää myös näytteenottoa ja mittauksia, joiden avulla arvioidaan kohteen, kohteessa harjoitettavan toiminnan ja tuotteiden turvallisuutta sekä määräystenmukaisuutta.

Elintarvikevalvonnan suunnitelmalliset tarkastukset ovat valtakunnallisen Oiva-järjestelmän mukaisia tarkastuksia, joiden tarkastustulokset ovat julkisia. Oiva-järjestelmässä elintarvikehuoneiston tarkastustulos arvioidaan asteikolla A (oivallinen), B (hyvä), C (korjattavaa), D (huono). C- ja D-arviosta seuraa aina uusintatarkastus, jossa havaittujen epäkohtien korjaaminen varmistetaan. Tavoitteena on, että koko valvontakohteen toimintaa, tuotantotiloja, tuoteturvallisuutta ja oma-valvonnan toimivuutta tarkastetaan vähintään kerran valvontajakson (3 vuotta) aikana. Oma-valvontajärjestelmä tarkastetaan aina vähintään valvontakohteen ensimmäisellä tarkastuksella. Tarkastuksissa hyödynnetään Ruokaviraston ohjeita.

Säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan tarkastusten lisäksi tarkastuksia tehdään ruokamyrkytyspäilyselvitysten yhteydessä, asiakasvalitustapauksissa ja elintarvikehuoneiston hyväksymismenettelyn yhteydessä. Tarkastussuunnitelmaan kuulumattomia tarkastuksia on mahdollista

tehdä, mikäli on perusteltua syytä epäillä elintarviketurvallisuusriskien kasvaneen valvontakoh-
teessa.

Rekisteröidyn elintarviketoiminnan aloittamisen yhteydessä tehtävä ensimmäinen tarkastus teh-
dään yleensä 1, 3 tai 6 kuukauden kuluessa ilmoitetun toiminnan alkamisesta. Tarkastus voidaan
tehdä myös ennen toiminnan aloittamista, jos on syytä epäillä elintarviketurvallisuuden tai kulut-
tajansuojan vaarantumista. Ensimmäisen tarkastuksen pääasiallinen tarkoitus on selvittää elintar-
vikehuoneiston toimintaedellytykset mm. tilojen, laitteiden ja omavalvontajärjestelmän tarkasta-
misen avulla.

Ensimmäisen tarkastuksen ajankohtaan vaikuttaa toiminnan luonne ja laajuus seuraavasti:

mikäli elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, tarjoillaan, säilytetään, kuljetetaan tai
muuten käsitellään pakkaamattomia helposti pilaantuvia elintarvikkeita, tarkastus pyritään to-
teuttamaan kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta

mikäli elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, tarjoillaan, säilytetään, kuljetetaan tai
muuten käsitellään pakkaamattomia ei-helposti pilaantuvia elintarvikkeita, tarkastus pyritään to-
teuttamaan kolmen kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta

mikäli elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, säilytetään tai muuten käsitellään ainoas-
taan pakattuja elintarvikkeita, jotka eivät säilyäkseen vaadi kylmä- tai kuumasäilytystä, tarkastus
pyritään toteuttamaan kuuden kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta

Valvonnassa käytetään hallinnollisia pakkokeinoja silloin, kun elintarvikealan toimija ei ryhdy tar-
vittaviin toimenpiteisiin elintarvikemääräysten noudattamiseksi annetuista kehotuksista huoli-
matta, tai mikäli toiminta selkeästi vaarantaa elintarviketurvallisuutta. Hallinnollisia pakkokeinoja
koskevat säännökset ovat elintarvikelain 9 luvussa. Pakkokeinoja ovat mm. määräys, kielto, uhka-
sakko, teettämis- ja keskeyttämisuhka, alkutuotantopaikan ja elintarvikehuoneiston hyväksyn-
nän peruuttaminen ja rekisteröidyn toiminnan keskeyttäminen tai lopettaminen. Ympäristöter-
veydenhuollossa on käytössä hallinnollisten pakkokeinojen prosessia varten Ruokaviraston ohjei-
den lisäksi oma toimintaohje. Toimivalta on määritelty toimintasäännössä.

2.2.5 Valvontakirjanpito

Valvontakohteen tarkastuksesta laaditaan hallintolain 434/2003 mukainen tarkastuskertomus,
josta ilmenee tarkastuksen peruste, tarkastetut asiat ja tarkastuksella tehdyt havainnot ja epä-
kohdat, epäkohtien korjaamiseksi vaaditut toimenpiteet ja sovellettu lainsäädäntö. Tarkastusker-
tomuksessa määritetään toimijalle osoitetut korjaavat toimenpiteet ohjauksena, neuvontana tai
kehotuksena. Hallinnollisin pakkokeinoin on mahdollista antaa myös määräyksiä toimijoille. Tar-
kastuskertomus toimitetaan tarkastuskohteeseen tai toimijalle sekä muille asianosaisille.

Kaikki valvontakohteita koskevat tapahtumat, kuten elintarvikehuoneistoilmoitusten rekisteröintitiedot, laitosten päätökset, tarkastuskertomukset, asiakasvalitukset ja muut yhteydenotot tallennetaan ympäristöterveydenhuollon yhteiseen tietojärjestelmään VATlin. Järjestelmä muodostaa myös valvontakohteelle lähetettävät asiakirjat, kuten tarkastuskertomuksen. Myös ne valvontatapahtumat, jotka eivät liity suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevaan valvontakohteeseen on ohjeistettu kirjaamaan VATI -järjestelmään tarkoitusta varten perustetulle määrittelemätön valvontakohde -kortille. Arkistoitavat asiakirjat säilytetään Kuopion kaupungin sähköisessä asiantuntijajärjestelmässä arkistointiohjeen mukaisesti.

2.2.6 Ennaltaehkäisevä valvontatyö

Tarkastusten lisäksi tehtävällä ohjauksella, neuvonnalla ja kouluttamisella sekä toimijoille ja kouluttajille suunnatulla viestinnällä voidaan lisätä valvonnan vaikuttavuutta ja ehkäistä terveyshaittoja.

Kuopion elintarvikevalvonta laatii valvontakohteille lähetettäviä tiedotekirjeitä vähintään 2 kertaa vuodessa. Tiedotekirjeissä nostetaan esille ajankohtaisia asioita ja tiedotteet kohdennetaan tarjoilupaikoille, myymälöille ja valmistuspaikoille kunkin kohderyhmän tarpeet huomioiden. Elintarvikevalvonnan ajankohtaisista asioista ja mm. valvontaprojektien yhteenvedoista laaditaan tiedote, joka lähetetään paikallismedioiden käyttöön ja julkaistaan Kuopion kaupungin verkkosivuilla ja/tai sosiaalisen median kanavissa. Tarvittaessa tukea saadaan kaupungin viestintäorganisaatiolta. Projekteista viestiminen on huomioitu sisäisessä projektiohjeessa.

Kohdekohtaista ohjausta ja neuvontaa annetaan tarkastusten yhteydessä suullisesti ja tarkastuskertomuksissa kirjallisesti, jolloin ohjaukseen ja neuvontaan käytetty aika sisältyy tarkastusaikaan. Tarkastustapahtuman ulkopuolisiin valvontakohteiden, kuntalaisten ja toisten viranomaisten kysymyksiin ja yhteydenottoihin vastataan palvelulupauksen mukaisesti. Yhteydenotot kirjataan VATI -tietojärjestelmään, josta annetun ohjauksen ja neuvonnan määrää voidaan seurata.

Ympäristöterveyspäällikkö edustaa ympäristöterveydenhuoltoa rakennus- ja pelastusviranomaisen kanssa kerran viikossa pidettävässä yhteistyöpalaverissa, jossa arvioidaan rakennushankkeita. Elintarvikevalvonnalla on tässä yhteydessä mahdollisuus valvoa elintarvikelain määräysten toteutumista elintarvikehuoneistojen suunnitteluvaiheessa, antaa ohjausta ja neuvontaa sekä edellyttää tarvittaessa korjauksia ja muutoksia suunnitelmiin.

Toimijoille järjestettävän koulutuksen kysyntää kartoitettiin edellisen ohjelmakauden aikana. Toimijoille suunnattua koulutusta varaudutaan järjestämään tarpeen mukaan. Toistaiseksi kuitenkin näyttää siltä, että perinteisen läsnäolokoulutuksen sijaan muut ohjaus- ja neuvontatavat koetaan kentällä mielekkäämpinä. Elintarvikevalvontaa tekevät viranhaltijat voivat pyynnöstä pitää esityksiä muiden järjestämissä koulutustilaisuuksissa ja esimerkiksi oppilaitosvierailuina.

Osana ennaltaehkäisevää valvontatyötä Kuopion elintarvikevalvonta osallistuu Ruokaviraston valvontaverkostotoimintaan ja antaa lausuntoja mm. lakiluonnoksista sekä valvontaa ja valvontakohteita koskevista Ruokaviraston ohjeista. Valvontayksikössä hyödynnetään Ruokaviraston ylläpitämä Pikantti -ekstranettiä, jonka kautta keskusviraston antama valvontatyöntuki on helpoiten saatavissa.

2.3 Elintarvikevalvonnan painopistealueiden määrittäminen

Elintarvikevalvonnan painopistealueiden määrittämisen lähtökohtana on ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2025–2028 ja elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma.

Ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valvontaohjelmassa määritelty ohjelmakauden teema on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät, jota voidaan toteuttaa kehittämällä tietoperusteista valvontaa, osaamista ja varautumista. Ruokaviraston elintarvikeketjun monivuotisessa kansallisessa valvontasuunnitelmassa esitetään suunnitelmakauden valtakunnalliset kehittämisteemat, painopistealueet ja toimenpiteet. Suunnitelmakauden kuntakenttää koskevat painopistealueet ja toimenpiteet, jotka huomioidaan Kuopion elintarvikevalvonnan toiminnassa on koottu taulukkoon 2.3. Painopistealueiden tarkemmat kuvaukset löytyvät mm. Pikantti -ekstranetistä. Tätä suunnitelmaa laadittaessa Ruokavirasto on julkaissut elintarviketurvallisuustoimialaa koskevat valvonnan painopisteet ja toimenpiteitä vuosille 2025 ja 2026.

Valtakunnallisten painopistealueiden lisäksi Kuopion elintarvikevalvonnassa on määritelty omia, valvontayksikkökohtaisia painopisteitä, joilla pyritään toteuttamaan valtakunnallista valvonnan teemaa. Valvontayksikkökohtaiset painopistealueet esitetään taulukossa 2.3.

Taulukko 2.3 Suunnitelmakauden painopistealueet ja toimenpiteet

Kehittämisteema: Teknologia ja tieto			
Valtakunnallinen painopiste: Sähköisen asioinnin ja raportoinnin kehittäminen			
Elintarvikealan toimijoiden ja valvojien HACCP-osaamisen lisääminen			
2025	2026	2027	2028
	Osallistutaan Ruokaviraston järjestämään koulutukseen ja tiedotetaan toimijoita heille tarjottavasta koulutuksesta.		
Valtakunnallinen painopiste: Lämpötilahallinta elintarvikehuoneistoissa			

Rekisteröityjen ja hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen lämpötilahallintaan liittyvät asiat valvotaan yhdenmukaisesti, kattavasti ja riittävällä tiheydellä.			
2025 Valvontatulosten 2023-2024 valtakunnallisen yhteenvedon tuominen paikalliselle tasolle. Tarvittaessa tiedottaminen. Tarvittaessa jatkotoimiin osallistuminen.	2026	2027	2028
Valtakunnallinen painopiste: Valvojan työkalupakki Painopisteen kokonaistavoitteena on valvontaviranomaisten hallinnollisen osaamisen vahvistaminen			
2025 Osallistutaan Ruokaviraston järjestämään koulutukseen.	2026	2027	2028
Valtakunnallinen painopiste: Histamiinivalvontaprojekti (alustava)			
2025 Vuonna 2024 alkaneen projektin näytteenotto jatkuu. Otetaan näytteitä ja tutkitetaan, mikäli alueella on sopivia näytteenottokohteita.			
Valvontayksikön oma painopiste: Tarjoilupaikoissa valmistetun jään hygieniä Painotettu valvonta on jatkoa vuoden 2024 kartoitusprojektille. Painotettua valvontaa toteutetaan tarjoilupaikojen oiva-tarkastusten yhteydessä tarkastamalla rivin REH 5.4 jään valmistusta koskevat kohdat niissä kohteissa, jotka eivät osallistuneet vuoden 2024 kartoitusprojektiin.			
2025 REH 5.4 painotettu valvonta	2026 REH 5.4 painotettu valvonta	2027	2028
Valvontayksikön oma painopiste: Seuraamusmaksu käyttöön (Etl 297/2021, 67§)			
2025 Seuraamusmaksun käyttöön-otto ja siihen liittyvien	2026 Seuraamusmaksun käyttöön-otto ja siihen liittyvien	2027	2028

sisäisten käytänteiden sopiminen ja ohjeistaminen.	sisäisten käytänteiden sopiminen ja ohjeistaminen.		
Valvontayksikön oma painopiste: Alkutuotannonvalvonta ajan tasalle			
2026 Toteutetaan valvontaprojekti, jossa tarkastuksia kohdistetaan kalastuksen ja kasvintuotannon toimijoihin, joita on Ruokaviraston ohjeen 242/04.02.00.01/2023 mukaisesti on valvottava säännöllisesti. Lisäksi päivitetään valvontakohderekisterin tietoja ja selvitetään kananmunien ja muiden linnunmunien tuotantoon liittyvät valvontakäytännöt eläinlääkintähuollon kanssa. Alkutuotannon valvontaan suunniteltujen tarkastusten määrä on esitetty liitteessä 1. Projektiin sisältyvien tarkastusten ja valvontakohderekisterin tietojen päivitys edellyttää elintarvikevalvontaan kohdennettua lisäresurssia.		2027	2028

2.4 Näytteenotto- ja tutkimussuunnitelma

Valvontaviranomaisen ottamien näytteiden tutkimustuloksilla selvitetään omavalvonnan toimivuutta sekä tuotteiden mikrobiologista, kemiallista ja fysikaalista turvallisuutta sekä määräysten mukaisuutta. Mikrobiologisessa näytteenotossa ja tutkimuksissa huomioidaan komission asetus elintarvikkeiden mikrobiologisista vaatimuksista (EY) 2073/2005 ja Ruokaviraston ohje (Elintarvikkeiden mikrobiologinen näytteenotto ja analyysit, Ohje elintarvikevalvontaviranomaisille 10502/2). Elintarvikkeiden laatuun liittyvien viranomaistutkimusten painopiste suunnataan yksittäisten näytteiden tutkimisen sijaan kansallisesti, alueellisesti tai paikallisesti toteutettaviin projekteihin.

Ympäristöterveydenhuolto laatii vuosittain riskiperusteisen suunnitelman viranomaisnäytteenotosta omavalvonnan toimivuuden valvomiseksi. Viranomaisnäytteenottoa kohdennetaan kohdetyyppien riskitason ja kohteista saatujen kokemusten mukaan pistokoeluontoisesti. Rekisteröityjen elintarvikehuoneistojen ja hyväksytyjen laitosten itse toteuttama omavalvontanäytteenotto huomioidaan omavalvonnan valvontanäytesuunnitelmassa (liite 2). Viranomaisella on mahdollisuus myös suunnitelmaan kuulumattomien omavalvonnan valvontanäytteiden ottoon perustellusta syystä (esim. epäily elintarvikkeen laadusta tai tuotantohygieniasta).

Ympäristöterveydenhuollon näytteenotto- ja tutkimusohjelmaan kuuluvat myös kansalliset valvontaohjelmat, kuten salmonella- ja vierasainevalvontaohjelma, joihin osallistutaan Ruokaviraston näytteenottopyyntöjen mukaisesti.

Ruokamyrkytys- ja asiakasvalitustapauksissa näytteenotto käynnistetään kiireellisenä, mikäli elintarvikkeen epäillään olevan ruokamyrkytyksen, infektion, vierasaineen lähde tai muun terveysvaaratilanteen aiheuttaja. Epäilystä elintarvikkeesta ja vastaavaa erää olevasta tuotteesta sekä tuotteeseen käytetyistä raaka-aineista pyritään ottamaan mahdollisimman kattavat näytteet epäilyn todentamiseksi. Näytteenottoa voidaan tällöin kohdentaa myös tuotantotiloihin ja -laitteisiin.

Näytteet tutkitaan Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n laboratoriossa. Laboratorio on FINAS – akkreditoitu (T047). Mikäli tutkituissa omavalvonnan valvontatutkimuksissa todetaan huonoja tuloksia, ilmoitetaan tuloksesta toimijalla välittömästi ja otetaan uusintanäyte tai toimijaa veloitetaan huolehtimaan tarvittavista uusintanäytteistä. Toimijaa myös veloitetaan tarkistamaan omavalvontaa epäkohdan suhteen ja ryhtymään korjaaviin toimenpiteisiin.

2.5 Terveysvaaratilanteet ja takaisinvedot

Kunnan on selvitettävä alueellaan ilmenevät elintarvikkeisiin liittyvät terveysvaaratilanteet (elintarvikelaki 47 §). Tällaisia ovat ruokamyrkytykset ja muut elintarvikeväälitteiset vaaratilanteet. Laboratorioiden on ilmoitettava viivytyksettä sekä toimeksiantajalleen että toimeksiantajaa valvovalle viranomaiselle tieto terveysvaaraan viittaavista tutkimustuloksista (elintarvikelaki 36 §).

Vastuu elintarvikkeen turvallisuudesta on ensisijaisesti elintarvikealan toimijalla. Kun toimija katsoo tai sillä on syytä epäillä, että sen maahantuoma, tuottama, jalostama, valmistama tai jakelama elintarvike ei ole elintarvikkeiden turvallisuutta koskevien määräysten mukainen, sen on käynnistettävä välittömästi menettelyt kyseisen elintarvikkeen poistamiseksi markkinoilta. Jos tuote on jo ehtinyt kuluttajalle, toimijan on tehokkaalla ja täsmällisellä tavalla ilmoitettava asiasta myös kuluttajalle. Toimijan on lisäksi viivytyksettä ilmoitettava asiasta valvontaviranomaiselle ja Ruokavirastolle. Jos toimija ei noudata velvollisuuttaan takaisinvedossa, on valvontaviranomaisen ryhdyttävä toimenpiteisiin terveydelle vaarallisten erien poistamiseksi markkinoilta. Terveysvaaratilanteet ja niiden johdosta tehdyt selvitykset ja toimenpiteet kirjataan valvontatietojärjestelmään.

Valvontaviranomainen ilmoittaa aluehallintoviranomaiselle ja Ruokavirastolle todetuista terveysvaaroista sekä sellaisista valvonnassa esille tulleista seikoista, joilla voi olla vaikutusta elintarvikkeiden turvallisuuteen (elintarvikelaki 45 §).

2.5.1 Ruokamyrkytys-epidemioiden selvittäminen

Ruokamyrkytys-epidemian selvittämistoimenpiteet käynnistetään viipymättä ja tapauksen selvittämisessä käytetään valvontayksikön toimintaohjetta. Lisätiedot varautumisesta ruokamyrkytystapausten selvittämiseen ja muihin elintarvikkeissa ilmeneviin terveysvaaroihin käy selville ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman yleisessä osassa, kohdassa 1.11 ja valvontayksikön häiriötilannesuunnitelmasta.

2.6 Elintarvikevalvontasuunnitelman toteutumisen seuranta

Elintarvikevalvonnan seurantaa hyödynnetään paikallisen valvonnan kehittämisessä, valvonnan jatkuvuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa. Oman sisäisen seurannan lisäksi otetaan huomioon myös ulkopuolisten tekemät arvioinnit kunnan valvonnasta. Tällaisia ovat esim. aluehallintoviraston arviointi- ja ohjauskäynnit, Ruokaviraston ketjuauditoinnit ja Euroopan komission tekemät yleis- ja erityistarkastukset.

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan koko vuoden reaaliajassa yksikön sisäisesti ja kaupungin kolmannesvuosiseurannalla. Suunnitelman toteuman kehitystä seurataan tiimikehityskusteluissa noin puolivälissä toimintavuotta, joissa voidaan reagoida priorisointitarpeisiin tai tehtävänjaon muutostarpeisiin. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi raportoidaan vuosittain ruokaviraston ohjeiden mukaisesti VYHA järjestelmän kautta. Toteuman arvioinnissa huomioitavat asiat on esitetty tämän valvontasuunnitelman yhteisessä osassa, joiden lisäksi elintarvikevalvonnan vaikuttavuutta arvioidaan seuraamalla OIVA-valvontatulosten kehittymistä ja todettujen elintarvikevälikkeiden epäilyilmoitusten määrää ja selvitystyön toimivuutta. Ympäristö- ja rakennuslautakunta tekee toteutumisen arvioinnista erillisen päätöksen. Päätös toimitetaan tiedoksi Itä-Suomen aluehallintovirastoon.

3 TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA

3.1 Yleistä

Terveysuojelulain (763/1994) tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittaa. Terveysuojelulain kokonaisuudistus on aloitettu ja uudistetun lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2027 alusta. Kuopion ympäristöterveydenhuollosta ollaan aktiivisesti mukana lain kokonaisuudistuksessa usean eri työryhmän kautta (Liite 8).

Terveyshaittoja voi syntyä esimerkiksi talousveden ja uimaveden huonosta laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen ja julkisten tilojen sisäilmaongelmien seurauksena. Terveysuojelun valvontaa toteutetaan tekemällä viranomaisyhteistyötä, tarkastuksia ja mittauksia sekä ottamalla näytteitä, antamalla lausuntoja, neuvoja ja ohjeita.

Valvontasuunnitelmaan sisältyvän säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi tässä suunnitelmassa on huomioitu toiminnan kehittäminen sekä kunnan tehtävänä oleva terveysuojelulain tarkoittama toiminta. Tällaista ei suunnitelmallista toimintaa ovat mm.:

- ilmoitusten ja hakemusten käsittely
- häiriötilannesuunnitelmien laatiminen ja yhteensovittaminen mm. kunnan suunnitelman kanssa sekä häiriötilanteiden harjoittelemine
- epidemiaselvitykset
- asumisterveysasiat
- asiakasyhteydenotot sekä niihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet
- sidosryhmäyhteistyö ja lausunnot muille viranomaisille
- toimiminen terveysuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana
- oman toiminnan kehittäminen sekä valtakunnallisiin kehittämishankkeisiin osallistuminen

Terveysuojelussa on vuosittain noin 150 suunnitelmallista tarkastusta säännöllisen valvonnan kohteisiin ja noin 200 suunnittelemattomia tarkastuksia terveyshaittaepäilyjen selvittämiseksi.

Terveysuojelua valvotaan yhteydenottojen perusteella ilmoitusvelvollisten toiminnanharjoittajien lisäksi myös muissa kohteissa. Asiakasyhteydenotot sekä valvonta- ja terveyshaittaepäilyt ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla voi olla mahdollinen terveyshaitta.

Lisäksi verkkoalustoilla tarjottavissa pienimuotoisissa lyhytaikaisissa majoitukseen tarjottavissa huoneistoissa suunnitelmallista valvontaa voidaan harkinnan mukaan toteuttaa muutoinkin kuin tarkastuksin. Näitä keinoja voivat olla esimerkiksi toiminnanharjoittajien omavalvonnan tuki ja terveyshaittojen ehkäisyyn tähtäävä asiantuntija-apu toiminnan suunnittelun yhteydessä. Lisäksi

kohdekohtaisen riskinarvioinnin tai satunnaisen otannan avulla voidaan kohdentaa tarkastustointia rajattuun ryhmään kohteita.

3.2 Painopisteet 2025-2028

Painopisteet

Talousvesivalvonnan uudet sisällöt	Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa	Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa
Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta: - Alueellinen yhteistyö - Riskienhallintasuunnitelmat - Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta	Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta: - Toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarviossa - Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakkoinnin edistäminen	Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta: - Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien päivittäminen ja yhteensovittaminen. - Yhteistyön vahvistaminen hyvinvointialueiden kanssa. - Osallistuminen häiriötilanteen tai valmiusharjoitukseen lähtökohtaisesti vuosittain.

6

Kuva 3.2. Terveydensuojelun painopisteet

Valviran ilmoittamat terveydensuojelun painopisteet ovat

- Talousvesivalvonnan uudet sisällöt
- Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa
- Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa

3.2.1 Talousvesivalvonnan uudet sisällöt

Alueellinen yhteistyö

Viranomaisten välistä alueellista yhteistyötä on kehitetty jo edellisen valvontasuunnitelmakauden aikana. Yhteistyöryhmät kuvattu liitteessä 7.

Yhteistyö viranomaisten välillä tulee lisääntymään alkavalla valvontasuunnitelmakaudella ELY-keskuksen valtakunnallisen Vesihuoltopalvelut-yksikön perustaman Vesihuollon yhteistyöryhmän toiminnan myötä.

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

Yhteistyöryhmien avulla on mahdollista kehittää terveydensuojelu-, vesihuolto-, vesienhoito- ja ympäristösuojelulainsäädännön mukaisia vesihuollon viranomaistehtäviä sekä yhteensovittaa tehtäviä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet huomioiden. Alueellisen viranomaisyhteistyön tavoitteena on varmistaa kaikille vesihuollon asiakkaille turvalliset ja laadukkaat vesihuoltopalvelut.

Riskienhallintasuunnitelmat

Terveydensuojelulain mukaan talousveden turvaamisen on perustuttava ennalta varautumiseen ja riskienhallintaan. Lisäksi terveydensuojelulain mukaan laissa määriteltyjen talousvettä toimittavien laitosten on laadittava ja pidettävä ajan tasalla suunnitelma riskienhallintaa varten, riskienhallintasuunnitelma, sellaisten riskien ennalta ehkäisemiseksi ja hallitsemiseksi, joista voi aiheutua terveyshaittaa talousveden välityksellä.

Riskienhallintasuunnitelmat kattavat koko vedentuotantoketjua koskevat riskit, ja niissä on esitettävä riskienhallinnan kannalta keskeiset tiedot ja tarkoituksenmukaiset menettelytavat riskien poistamiseksi tai vähentämiseksi. Riskienhallintasuunnitelmat laaditaan yhteistyössä kunnan terveydensuojeluviranomaisen sekä muiden riskienhallinnan kannalta keskeisten viranomaisten ja sidosryhmien kanssa.

Valvontasuunnitelmakaudella valvotaan, että talousvettä toimittavat laitokset tarkistavat riskienhallintasuunnitelmansa ajoissa ja ennen valvontatutkimusohjelmien tarkistamista.

Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta

Terveydensuojelulain 12.1.2023 voimaan tulleen muutoksen mukaan laissa määriteltyjen ensisijaisena tilana käytettävien rakennusten omistajien on koottava ja pidettävä ajan tasalla riskienhallinnan kannalta tarpeellisia tietoja ja kohdistettava riskienhallintaa rakennuksen vesilaitteistoihin. Ensisijaisten tilojen rakennusten omistajien on huolehdittava siitä, että vesilaitteistojen riskienhallintaa koskevat toimenpiteet on tehty viimeistään 12.1.2029. Toiminnanharjoittajan, joka käyttää rakennusta tai sen osaa ensisijaisena tilana, on osallistuttava rakennuksen vesilaitteistoja koskevaan riskienhallintaan. Toiminnanharjoittajalla tulee olla valmius mainittuun päivämäärään mennessä esittää riskienhallintaa koskevat tiedot valvontaviranomaiselle tämän pyynnöstä.

Tavoitteena on tehdä alueellista yhteistyötä vesilaitteistojen riskinarvioinnin edistämiseen liittyvässä tiedottamisesta, kun valtakunnallinen ohjeistus (THL) on käytettävissä.

Valvontasuunnitelmakaudella ensisijaisten tilojen omistajia kannustetaan tekemään vesilaitteistojen riskinarviointeja ja tarvittaessa tehostamaan riskienhallintatoimenpiteitä. Voimassa olevan lainsäädännön nojalla asiaa edistetään kertomalla velvoitteesta, ohjaamalla tekemään rakennusten vesilaitteistojen riskinarvioinnit ja kannustamalla legionellabakteerin torjuntaan sekä antamalla muuta asiaan liittyvää neuvontaa. Tämän lisäksi ensisijaisten tilojen suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä valvontakohteissa tehdään talousveden ja lämpimän käyttöveden lämpötilojen mittauksia, joiden avulla voidaan arvioida legionellan esiintymisen riskiä.

3.2.2 Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa

Ympäristöterveydenhuollossa on tunnistettu osaamisen kehittämisen jatkuva prosessi. Kuopiossa on uuden suunnitelmakauden alussa mittavat säästöpainheet, jotka kohdistuvat myös koulutuksiin osallistumiseen. Säästöpainesta huolimatta pyritään turvaamaan henkilökunnan osallistuminen aktiivisesti oman alansa koulutukseen ja ylläpitämään korkeaa ammatillista osaamista ja asiantuntemusta. Osaamis- ja koulutustarpeita selvitetään säännöllisesti mm. vuosittain pidettävissä henkilökohtaisissa ja tiimitasoisissa kehityskeskusteluissa. Lisäksi ajankohtaisia osaamistarpeita arvioidaan tiimien palaverissa sekä koko yksikön säännöllisesti pidettävissä yksikköpalaverissa.

Asumisterveysvalvonnan henkilökunta osallistuu mm. Rakennusterveysasiantuntijuutta ylläpitävään koulutukseen, täydentävään melukoulutukseen sekä sisäilmaklinikoihin. Alan uusinta tietoa seurataan mm. THL:n ja STUK:n uutiskirjeiden kautta. Lisäksi henkilökunta on hyvin verkostoitunut Itä-Suomen ja koko Suomenkin alueella.

Kuopion kaupungin ympäristöterveydenhuollolla on vahva edustus terveydensuojelulain uudistusta valmistelevissa työryhmissä, mitä kautta voimme vaikuttaa valtakunnallisesti myös lainsäädännön kehittämiseen ja toisaalta saamme ajankohtaista tietoa. Ympäristöterveydenhuollolla on käytössään asianmukaisia sekä säännöllisesti huollettuja ja kalibroituja mittalaitteita terveydensuojelulain mukaisten olosuhteiden valvontaan. Mittalaitteiden käyttöön on koulutettu mm. mittalaitetoimittajien koulutuksissa ja osaamista ylläpidetään sekä arvioidaan mm. sisäisillä auditoinneilla.

Ympäristöterveydenhuolto tekee läheistä yhteistyötä Itä-Suomen muiden valvontayksiköiden kanssa esim. säännöllisten tapaamisten ja hyvien käytänteiden jakamisen kautta. Alueellinen yhteistyö tulee jatkossakin olemaan tärkeässä roolissa osaamisen kehittämisessä.

Tulevalla valvontakaudella kiinnitetään huomiota valvontakohteiden riskinarviointiin ja sitä kautta niihin kohteisiin, joissa valvontatarve on suurin. Riskinarvioinnin osana arvioidaan myös valvontakohteiden terveydensuojelulain mukaisen omavalvonnan toimivuutta ja annetaan siihen liittyvää ohjausta ja neuvontaa. Riskinarvioinnin apuna käytetään Vati-järjestelmästä saatavia raportteja ja valvontatietoja, joiden analysointia lisätään valvontaohjelmakaudella.

3.2.3 Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa

Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa on osa ympäristöterveydenhuollon kokonaisvarautumista, mikä on esitelty yhteisessä osiossa kappaleessa 1.10.3 varautuminen. Varautumisen yhteistyörakenteita on liitteessä 7, jossa näkyvät merkittävimmät yhteistyöryhmät, joita

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

varautumiseen liittyen on useita. Erityisesti terveydensuojelun varautumisessa nousevat esiin vesihuollon häiriötilanteet, joiden osalta kiinnitetään huomiota oman toiminnan kehittämiseen (tiedotepohjat, kyky piirtää tilanteessa tarvittavia karttoja, toimintakortit ajantasalla). Terveydensuojeluviranomaiselle on tullut oikeus antaa vaaratiedote. Vaaratiedotteen antamiseen liittyvien prosessien läpikäynti ja opettelu sekä tarvittava yhteistyö kunnan johtokeskuksen ja muiden ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköiden ja pelastustoimen osalta on merkittävä painopistealue terveydensuojelun varautumisessa.

Terveydensuojelussa toteutetaan vuosittain lämpöolosuhteiden seurantaan liittyvä mittausprojekti, jossa seurataan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien terveydellisiä olosuhteita (sosiaalialan laitokset, päiväkodit, varhaiskasvatus). Ilmastonmuutoksen seurauksena sisätilojen kuumenemisen riski on aiempaa suurempi. Mahdolliset kuumuuden aiheuttamat terveysriskit ovat lapsilla, vanhuksilla ja vammaisilla muuta väestöä suuremmat. Mittausprojekti toteutetaan, mikäli kesätyöntekijöiden määrärahat säilyvät.

3.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet

Terveydensuojelulaissa on määritelty toiminnot, joista tulee tehdä terveydensuojeluviranomaiselle ilmoitus tai hakea toiminnan hyväksymistä.

Talousvettä toimittavat laitokset on luokiteltu korkeimman riskin valvontakohteiksi. Talousvettä toimittavan laitoksen, jolla on omaa veden tuotanto tai käsittelyä on haettava toimintansa hyväksymistä kunnan terveydensuojeluviranomaiselta. Laitosten tulee myös arvioida toimintansa riskit yhteistyössä viranomaisten kanssa ja hakea riskinarvioinnille terveydensuojeluviranomaisen hyväksyntä.

Terveydensuojelulain 13 §:n mukaiset toiminnot ovat ilmoituksenvaraisia ja ne kuuluvat pääsääntöisesti suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Terveydensuojeluviranomaisella on aina kuitenkin mahdollisuus riskinarvioinnin perusteella pyytää ilmoitus terveydensuojelulain 13 §:n 1 mom. 6 kohdan mukaisesta toiminnasta ja ottaa toiminta suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Ilmoituksen tekijälle annetaan todistus ilmoituksen vastaanottamisesta ja ilmoituksen tiedot kirjataan VATI-järjestelmään. Toiminnan riskinarvioinnin perusteella arvioidaan mahdollisen tarkastuksen ajankohta Valviran ohjeen ja taulukon mukaisesti. Ilmoitus on tehtävä myös silloin, kun toiminta lopetetaan tai se muuttuu olennaisesti. Toiminnanharjoittajan vaihtumisesta on myös ilmoitettava. Toiminnanharjoittajalle voidaan antaa kieltoja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi terveydensuojelulain 51 §:n mukaisesti.

Mikäli pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan perustetaan toiminta, joka on terveydensuojelulain mukaan ilmoitusvelvollista (esim. tatuointipalvelu), on toiminnasta tehtävä ilmoitus terveydensuojeluviranomaiselle. Ilmoituksen tekijälle voidaan antaa ohjeita ja neuvoja. Ilmoituksen käsittelystä peritään terveydensuojelulain mukainen maksu. Toimintaa valvotaan suunnitelmallisesti vain asiakirjatarkastuksina. Kotirauhan piiriin kuuluvana tilana ei pidetä sellaista tilaa,

jossa on erillinen sisäänkäynti ja tilaa ei käytetä vakituiseen asumiseen. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävät tilat voidaan tarkastaa tilanhaltijan tai omistajan (toiminnanharjoittajan aloitteesta). Tarkastus voidaan tehdä tilanhaltijan tai omistajan suostumuksella, jos se on välttämättömä terveyshaitan selvittämiseksi. Suostumusperusteisen tarkastustoimen edellytyksenä on se, että toimi on välttämätön sen selvittämiseksi, aiheutuuko asunnossa oleskeleville tai naapurille terveyshaittaa.

3.4 Tarkastusten sisällön määrittely

Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaittaa voi syntyä. Tarkastukset tehdään pääasiassa aistinvaraisin menetelmin. Mittauksia ja näytteidenottoa tehdään tarvittaessa. Mikäli tarkastuksessa todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, voidaan antaa haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi ohjeita, kehotuksia tai määräyksiä.

Tarkastus voidaan suorittaa myös ns. etätarkastuksena, jolloin se tehdään asiakirjatarkastuksena tai videoneuvotteluna, jossa tarkastetaan pyydyt selvitykset ja käytetään hyväksi tarkastuskohteesta otettuja valo- ja/tai videokuvia. Etätarkastuksia tehdään erityisesti tartuntatautilanteissa ja valvontakohteissa, joissa ei ole mitään fyysistä tarkastettavaa (kiinteitä rakenteita) kuten talousvettä toimittavat laitokset, jotka ainoastaan toimittavat toiselta vettä toimittavalta laitoksesta hankittua vettä.

Kuluttajien valituksiin perustuvat tarkastukset tehdään ensisijaisesti. Myös uusien kohteiden ennakkotarkastuksiin sekä muihin lakisääteisten ilmoitusten perusteella tehtäviin tarkastuksiin on varattava riittävästi aikaa.

Terveyshaittaepäilyjen selvittämiseksi tehdään tarkastuksia myös yksityishenkilöiden koteihin. Tarkastus tai siihen liittyvä muu valvontatoimi voidaan tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa muutoin kuin tilan haltijan tai omistajan omasta aloitteesta vain, jos se on välttämätön sen selvittämiseksi, aiheutuuko haltijalle tai muulle tilassa oleskelevälle taikka naapurille terveyshaittaa. Nämä ns. asunnontarkastukset ovat suunnittelematonta valvontaa, johon joudutaan varaamaan työaikaa (kappale 3.7. Terveydensuojelun muut valvonta- ja viranomaistehtävät, asumisterveys). Tarkastuksia voidaan joutua tekemään myös tahdonvastaisesti erityisesti siivottomuustapausten selvittämisessä.

3.4.1 Terveydensuojelulain valvontakohteet ja tarkastusten tarkempi määrittely

Valvontakohteet on kirjattu ympäristöterveydenhuollon VATI-tietojärjestelmään. Tarkastuksessa arvioidaan kohteiden vaatimustenmukaisuus eli täyttääkö kohde terveydensuojelulain sille asettamat vaatimukset ja/tai terveydensuojeluviranomaisen sille asettamat muut vaatimukset. Suunnitelmallinen tarkastustoiminta kohdentuu terveydensuojelulain 13 §:n ja 18 a §:n mukaisiin

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

ilmoitusvelvollisiin kohteisiin ja terveydensuojelulain 18 §:n mukaisiin hyväksynnän tarvitsemiin talousvettä toimittaviin laitoksiin.

Valvonnassa käytetään hyväksi VATI:n valvontalomakkeita ja Valviran julkaisemia ohjeita ja tarkastuslomakepohjia. Riskinarvioinnin perusteella valvoja valitsee lomakkeelta tarkastettavat asiakokonaisuudet. Taulukossa 3.3 on esitetty valvontakohdetyypit ja tarkastusten sisällöt.

VATI-järjestelmää käytetään asianhallinta- ja säilytysjärjestelmänä tarkastuspöytäkirjoille ja ilmoituksille. Pysyvästi säilytettävät asiakirjat (päätökset tai muuten pysyvästi säilytettäväksi määrätty) tallennetaan Kuopion kaupungin asianhallintajärjestelmään (D10).

Valvontakohteita koskevat asiakasvalitukset selvitetään valituksen vakavuus huomioon ottaen mahdollisimman nopeasti.

Taulukko 3.3 Valvontakohdetyypin tarkastusten yleinen sisältö

Kohdetyypit	Tarkastuksella huomioidaan:
Julkinen majoitushuoneisto hotellit matkustajakodit ja muu majoitus leirikeskukset tai vastaavat majoituskohteet	vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä, omavalvonta, onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu, yleinen siisteys, siivousohjelma ja välineet, rakenteiden ja pintojen kunto ja ylläpito, varustelutaso, majoitustilat, yleiset tilat, käymälät ja pesu- ja saunatilat, sisäilman laatu ja ilmanvaihto, toiminnan aiheuttama melu, asiakasmäärät, tilojen soveltumisen käyttötarkoitukseen, harjoitettavan toiminnan laatu, käytettävän talousveden laatu, jätehuollon järjestelyt
Yleinen uimahalli, uima-allas, uimamala, tai kylpylä uimahalli uima-allas, uimamala kylpylät ja vesipuistot	vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä, omavalvonta, onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu, henkilöstön allasvesihygieeninen osaaminen, valvontatutkimusohjelma ja sen toteuttaminen, tulosten ja poikkeamien raportointi terveydensuojeluviranomaiselle, onko poikkeamien johdosta ryhdytty toimenpiteisiin, allasveden laatuvaatimusten täyttymisen seuranta, ovatko vedenlaatutulokset asiakkaiden nähtävillä, vedenpuhdistuslaitteiden toiminta, niiden huolto ja käyttötarkkailu, ilmanvaihto ja sisäilman laatu, yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt, sauna- ja pesutilat, kalusteiden ja pintojen kunto, jätehuollon järjestelyt, kemikaalien käsittely ja varastointi, asiakasmäärät ja kirjanpito niistä
Yleinen uimaranta - Asetuksen (177/2008) mukainen uimaranta - muu yleinen uimaranta	vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä, omavalvonta, onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu, uimarannan siivous ja jätehuolto, yleiseen käyttöön tarkoitetut käymälät ja pukeutumistilat, ovatko vedenlaatutulokset asiakkaiden nähtävillä ilmoitustaululla, kieltotaulu, jolla kielletään koirien ja muiden kotieläinten oleskelu uimarannalla, riskit uimaveden laadulle, kävijämäärät asetuksen (177(2008) mukaiselle

	uimarannoille uimavesiluokitus ja uimavesiprofiili, tiedottaminen, jätehuollon järjestelyt, erityistilanteisiin varautuminen
Koulu tai oppilaitos - peruskoulu - lukio, yliopisto, kansalaisopisto - keskiasteen eril. oppilaitokset	vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä, omavalvonta, onko aikaisemmillä tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu, yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito, siivousohjelma ja –välineet, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, valaistus, sisäilman laatu ja ilmanvaihdon riittävyys, tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen, harjoitettavan toiminnan laatu, käytettävän talousveden laatu, toiminnan aiheuttama melu, pöly ja haju, kemikaalien käsittely ja säilytys, jätehuollon järjestelyt, piha-alueet, oppilasmäärät ja tilojen riittävyys oppilasmäärään nähden
Päivähoitopaikat, lasten- tai ryhmäperhepäiväkodit, esiopetustilat	vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä, omavalvonta, onko aikaisemmillä tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu, yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito, siivousohjelma ja –välineet, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, vaatteiden käsittely, valaistus, ilmanvaihto, sisäilman laatu, tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen, käytettävän talousveden laatu, melu
Vanhainkodit, palvelutalot ja muut asumispalvelut	jätehuolto, lapsimäärät ja tilojen riittävyys lapsimäärään nähden
	vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä, omavalvonta, onko aikaisemmillä tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu, yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito, siivousohjelma ja –välineet, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, valaistus, ilmanvaihto, sisäilman laatu, tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen, käytettävän talousveden laatu, melu, jätehuolto, piha-alueet, asiakasmäärät
Kauneushoitola tai muu ihonkäsittely tai -hoitopaikka, solarium	vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä, omavalvonta, onko aikaisemmillä tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu, harjoitettavan toiminnan laatu, toiminnan jatkuvuus, toiminnan mahdollisesti aiheuttamat haitat (melu, pöly, haju), yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt, välineiden siisteys ja puhdistus, käsihygieniat, työvaatteet, pesu- ja pukeutumistilat, käymälät, rakenteiden ja pintojen kunto ja huolto, ilmanvaihdon riittävyys, tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen, käytettävän talousveden laatu, kemikaalien käsittely ja säilytys, jätehuollon järjestelyt, saako asiakas tarvitsemiaan erityistietoja ja ohjeita
Yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila tai sauna	vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä, omavalvonta, onko aikaisemmillä tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu, tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus sekä huolto ja ylläpito, ilmanvaihto, siivousjärjestelyt, pesu- ja pukeutumistilat, käymälät, jätehuolto

Talousvettä toimittavat laitokset EU-vesilaitokset (vedentoimitus > 1000 m³/d tai väh. 5000 käyttäjää) Muut vesilaitokset (veden toimitus 10 – 1000 m³/d tai 50 – 5000 käyttäjää)	vastaako toiminta siitä tehtyä hakemusta ja hyväksymispäätöstä, omavalvonta, onko aikaisemmillä tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu, valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuman sekä tutkimustulosten arviointi, henkilöstön talousvesihygieeninen osaaminen, vedenottamoiden ja niiden ympäristön tarkastus, häiriötilannesuunnitelmat ja varautuminen, desinfiointi ja/tai sen valmius, laitoksen suorittama käyttötarkkailu, tilojen siisteys ja kunto, vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto sekä niiden kunnon seuranta, saneeraaminen, kemikaalien käyttö ja varastointi, vedenlaadusta tiedottaminen, riskien arviointi ja hallintatoimenpiteiden vienti toimintaan ja ohjeisiin
Talousvettä toimittavat laitokset • alle 50 käyttäjää tai talousvettä tuotetaan alle 10 m³ päivässä • muu (401/2001) asetuksen mukainen kohde	vastaako toiminta siitä tehtyä hakemusta tai ilmoitusta ja hyväksymispäätöstä, omavalvonta, onko aikaisemmillä tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu, toiminnan laajuus (elintarvikealan yritykset, julkinen tai kaupallinen toiminta)

3.4.2 Valvontakohteiden tarkastustiheys, riskinarviointi ja riskiluokitus

Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskiluokitus perustuu kohdekohtaiseen riskinarviointiin, jossa huomioidaan valtakunnallinen valvontaohjelma. VATI-tietojärjestelmä antaa automaattisesti valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisen riskinarvioinnin ja tarkastustiheyden. Tätä voidaan muuttaa ottaen huomioon aikaisemman valvonnan tulokset, toiminnanharjoittajan omavalvonta, asiantuntemus, resurssit ja altistuvien määrä.

Valvontasuunnitelmassa noudatetaan pääpiirteitään valtakunnallisen valvontaohjelman tarkastustiheyksiä. Kohdetyypit ja niiden tarkastustiheydet sekä kohteiden määrä ja suunniteltujen tarkastusten määrät kohdetyypeittäin on esitetty liitteen 3 taulukoissa.

Suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määrittyy tarkastustiheyssuositus (Taulukko 3.4.). Tätä tarkastustiheyttä noudatetaan, jos kohteelle ei ole tehty riskinarviointia. Riskinarviointi on jatkuva prosessi eli seuraavalla säännöllisen valvonnan tarkastuksella arvioidaan kohdekohtainen riski uudelleen. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä kohdetyyppikohtaisesta tarkastustiheydestä. Osa majoituskohteista on ilmoituksenvaraisia, mutta niitä valvotaan vain valitusten perusteella. Kauneudenhoidon ja ihon käsittelyn osalta priorisoidaan toiminnan aloittavien kohteiden tarkastukset ja ihoa läpäisevää toimintaa harjoittavien toimijoiden tarkastaminen.

Taulukko 3.4. Valvontakohteiden riskiluokitukset ja tarkastustiheydet

Terveystensuojelulain mukainen toimipaikka tai toiminto	Riskiluokka	Tarkastustiheys
Kauneudenhoito ja ihon käsittely	1 tai 2	0,2 – 0,25

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

Liikunta ja virkistystoiminta, kuntosalit ja liikuntatilat	1	0,2
Uimahallit, kylpylät ja muut yleiset allastilat	3	1
Liikunta ja virkistystoiminta, yleiset uimarannat	2	1
Majoitustoiminta, majoitushuoneistot, vastaanottokesk.	1	0,2
Aamiaismajoitus, loma-asunto, huoneisto (airbnb)	1 tai 2	0
Opetustoiminta, koulut ja oppilaitokset	2	0,3
Sosiaalihuollon palvelut, lasten päiväkodit ja vastaavat	2	0,3
Sosiaalihuollon palvelut, Lastenkodit/ lastensuojeluyksiköt	2	0,3
Sosiaalihuollon palvelut, muut sosiaalialan yksiköt	2	0,3
Sosiaalihuollon palvelut, vanhainkodit ja vastaavat	2	0,3
Virkistystoiminta, yleisölle avoimet saunat	2	0,5
Tukkuvesilaitos	3	1
Talousvettä toimittava laitos 18 § ja 18 a§, vedenjakelualue (1352/2015)	3	1
Talousvettä toimittava laitos 18 § ja 18 a§, vedenjakelualue (401/2001) vähemmän kuin 10 kuutiometriä/vrk ja alle 50 hlö	2	0,5 (03, jos vain vedenjakelua)

Käytetyt riskiluokat selityksineen

- Luokka 3: Kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa; esimerkiksi kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistusaika on pitkä (korkea riski).
- Luokka 2: Kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski).
- Luokka 1: Kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski). Uutena tarkastustiheys nolla vähäriskisissä majoituskohteissa.

Tarkastustiheyden selite

Tarkastustiheys	Selite
2	kaksi kertaa vuodessa
1	kerran vuodessa
0,5	joka toinen vuosi
0,3	joka kolmas vuosi
0,25	joka neljäs vuosi
0,2	kerran viidessä vuodessa

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat:

- Altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät (lapset, nuoret, vanhukset, liikuntarajoitteiset, sairastajat)
- Altistavan tekijän määrittely (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- Altistuksen kesto ja/tai toistuvuus (vakituinen ja tilapäinen oleskelu),
- Aikaisemman valvonnan tulokset, onko korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytty
- Onko toiminta ilmoituksen tai hyväksymispäätöksen mukaista
- Toiminnanharjoittajan omavalvonta ja asiantuntemus sekä resurssit
- Tiedottaminen ja varautuminen häiriötilanteisiin
- Muut mahdolliset terveyshaittaa aiheuttavat tekijät

3.4.3 Tarkastukseen käytettävä aika

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä on otettu huomioon tarkastuksen tarkoitus, tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Saman valvontakohdetyypin tarkastukseen käytettävä aika voi vaihdella huomattavasti kohteen koon mukaan. Yksiselitteistä tarkastukseen käytettävää aikaa ei voida sanoa, vaan aika arvioidaan tapauskohtaisesti riskinarvioinnin perusteella. Matkat valvontakohteeseen ja takaisin eivät sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan.

3.5 Näytteenotto

Terveydensuojelun valvonnassa tukeudutaan usein näytteenottoon ja näytteiden analysointiin laboratorioissa. Näytteenotto on osa säännöllistä valvontaa. Terveydensuojelulaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät varsin tarkasti näytteenoton ja näytteistä tehtävät analyysit. Näytteiden ottamisessa noudatetaan näitä määräyksiä ja ohjeita.

Mikäli ei ole olemassa ohjeita näytteiden ottamisesta ja tutkimisesta, näytteitä otetaan tarvittaessa ja tarpeen määrittelyssä käytetään hyväksi riskinarviointia. Näytteitä otetaan ainoastaan silloin, kun sillä saavutetaan lisähyötyä tarkastukselle ja lisävarmuutta annettaville ohjeille, neuvoille ja määräyksille.

Näytteen voi ottaa myös muu kuin kunnan terveydensuojeluviranomainen. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on kuitenkin varmistettava talous- ja uimavesinäytteenottajan pätevyys. Näytteenottajan on tunnettava vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet. Pätevyyden voi osoittaa esim. ympäristönäytteenottajan henkilösertifioinnilla. Sertifiointivaatimus ei ole kuitenkaan ehdoton. Niissä laitoksissa, joissa näytteenoton suorittaa joku muu kuin terveydensuojeluviranomainen tai sertifioitu näytteenottaja (esim. tutkimuslaboratorio), eli laitos itse, ympäristöterveydenhuolto edellyttää laitoksilta näytteenottajan pätevyyden osoittamista. Laitoksen tulee

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

vähintäänkin osoittaa mihin koulutukseen/testiin näytteenottaja on osallistunut ja esittää siitä todistus.

Valvontasuunnitelman mukainen tarkastus voi pitää sisällään näytteenoton, mutta pelkkä näytteenotto ilman muita valvontatoimia ei ole tarkastus.

3.5.1 Talousvesi ja uimavesi

Terveydensuojeluviranomainen laatii yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa valvontatutkintaohjelman, jonka perusteella talousveden laatua seurataan. Valvontatutkimusohjelma on päivitettävä viiden vuoden välein.

Talousveden laadun säännölliset valvontatutkimukset ja vähimmäistutkimustiheys on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM asetus (1352/2015, muutos 683/2017) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista

Talousvettä toimittavan laitoksen näytetulokset raportoidaan vedenjakelualueen tarkkuudella. Suunnitelmalliseen valvontaan eivät kuulu elintarvikehuoneistojen, päiväkotien, vanhainkotien tms. oman käyttöön tarkoitetut kaivot. Kyseessä ei ole talousvettä toimittava laitos, koska se ei toimita vettä lopulliselle kuluttajalla vaan käyttää sitä itse. Kaivoista otetaan vesinäytteitä kuitenkin talousvesiasetusten mukaisesti. Kohteen suunnitelmallisen valvonnan tai näytteenoton yhteydessä tarkastetaan tarvittaessa kaivo ja sen rakenteet.

Uimavesien laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetus (354/2008) pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta
- STM:n asetusta (177/2008) yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta sovelletaan EU:lle raportoitavien uimarantojen valvontaan.

3.5.2 Muut näytteet terveystalvonnassa

Muu suunnitelmalliseen valvontaan liittyvä näytteenotto kohdistetaan tarpeen mukaan esimerkiksi valvontakohteen siivoustoiminnan omavalvonnan toimivuuden ja siivouksen tehokkuuden tarkistamiseen puhtausnäyttein. Myös sisäilman laatua voidaan tarvittaessa selvittää erilaisilla näytteenotoilla ja mittauksilla.

3.5.3 Näytteiden tutkiminen

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

Näytteet toimitetaan pääasiassa Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n laboratorioon. Laboratorio on Ruokaviraston hyväksymä viranomaisnäytteitä tutkiva laboratorio. Talous- ja uimavesien sekä elintarvikkeiden tutkimuksissa laboratorio käyttää akreditoituja tutkimusmenetelmiä. Näytteitä, jota laboratorio ei pysty itse tutkimaan, laboratorio lähettää sellaiseen laboratorioon, jolla on ko. tutkimusmenetelmä käytössä. Laboratoriopalvelujen saatavuudesta iltaisin ja viikonloppuisin sovitaan ennakolta. Samalla sovitaan, miten ja kenelle laboratorio ilmoittaa tutkimustulokset. Kuopion kaupungilla on sopimus Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n kassa laboratoriopalveluiden saatavuudesta myös iltaisin ja viikonloppuisin.

Viranomaisnäytteiden laboratoriotulokset tallennetaan vuonna VATI-tietojärjestelmään, josta ne siirtyvät automaattisesti valtakunnalliseen vesi.fi järjestelmään, jossa tulokset ovat kaikkien käyttäjien saatavilla.

3.6 Radon valvonta

Säteilylain (SäL 859/2018) mukaan kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo säteilylain 146 §:ssä tarkoitettua selvitysvelvollisuutta talousvettä toimittavan laitoksen ja muiden oleskelutilojen osalta. Säteilylain muutoksen yhteydessä asunnon ja muun oleskelutilan radonpitoisuuden viitearvoksi asetettiin 300 Bq/m³ (STMa 1044/2018). Vastaavasti uuden rakennuksen suunnittelun ja toteutuksen viitearvo on 200 Bq/m³.

Säteilylaki (156 §) velvoittaa selvittämään eräiden muiden oleskelutilojen radonpitoisuudet. Muussa oleskelutilassa henkilömäärä on yleensä tilojen kokoon nähden asuntoja suurempi ja niissä oleskelee muitakin kuin työntekijöitä. Erityisesti lasten osalta altistumisen rajoittaminen on tärkeää, koska säteilyannos kertyy elimistöön koko eliniän ajan. Terveydensuojelulain mukaisia suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevia muita oleskelutiloja ovat mm. koulut, päiväkodit, tehostetun palveluasumisen yksiköt ja vastaanottokeskukset. Säteilylain 156 §:n mukainen selvitysvelvollisuus koskee tiloja, jotka sijaitsevat säteilylain 155 §:n 1 mom. 1–3 kohdassa tarkoitettussa paikassa. Näiden toiminnanharjoittajien on tarkastuksen yhteydessä annettava selvitys sisäilman radonpitoisuudesta. Säteilylain 156 §:n 2 momentissa on myös selvennetty tilanteita, joissa selvitystä ei tarvitse tehdä.

Jos radonin aktiivisuuspitoisuus poikkeaa talousvesiasetuksessa säädetystä, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on viivytyksettä ilmoitettava poikkeamasta STUK:lle talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaan (1352/2015, 19 § 2 mom) (jäljempänä talousvesiasetus).

Tapauksissa, joissa talousveden radonpitoisuus on laatutavoitetta (alle 300 Bq/l) suurempi, mutta laatuvaatimusta (1 000 Bq/l) pienempi, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on harkittava korjaavien toimenpiteiden tarpeellisuutta riskinarvioinnin perusteella.

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

Suomessa on laadittu Kansallinen toimintasuunnitelma radonista aiheutuvien riskien ehkäisemiseksi. Suunnitelmassa asetetaan pitkän aikavälin tavoitteet ja keinot, joiden avulla radonista aiheutuvaa keuhkosyöpäriskiä Suomessa voidaan pienentää.

3.7 Terveystensuojelun muut valvonta- ja viranomistehtävät, asumisterveys

Asuntojen terveydellisten olosuhteiden valvonta sekä siihen liittyvä ohjaus ja neuvonta vievät merkittävän osan terveystensuojelun valvonnan voimavaroista. Ympäristöterveydenhuoltoon otetaan keskimäärin vireille n. 150 uutta asuntojen terveyshaittaepäilyä vuosittain. Asunnontarkastuksia tehdään keskimäärin 220 tarkastusta vuosittain. Terveystensuojelun liittyvät yleensä asunnon kosteus- ja mikrobihaittoihin, meluun, lämpöolosuhteisiin, ilmanvaihtoon, savuun tai siivottomuuteen. Asuntojen terveyshaittaepäilytapaukset käsitellään ympäristöterveydenhuollon oman sekä Valviran ohjeen (Ohje asunnon terveyshaitan selvittämismenettelyyn) mukaisesti.

Terveystensuojelun valvonnassa tehdään myös laajaa yhteistyötä alueen yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa.

Ympäristöterveydenhuolto on mukana kaupungin sisäilmatyöryhmässä sekä meluntorjunnan seurantarivissä. Ympäristöterveydenhuolto antaa aktiivisesti viranomaislausuntoja, jotka usein valmistellaan yhteistyössä ympäristönsuojeluviranomaisen kanssa. Ympäristöterveydenhuollon toimijat toimivat laajasti terveystensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana (esimerkiksi toiminnanharjoittajille suunnatut koulutukset ja informaatio-ohjaus).

3.8 Terveystensuojelun valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Valvontasuunnitelman toteutuminen arvioidaan vuosittain ympäristö- ja rakennuslautakunnassa.

4 TUPAKKALAIN VALVONTASUUNNITELMA

Tupakkalain tavoitteena on tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen ja tavoitteen saavuttamiseksi tupakkalainsäädäntöä on koko ajan tiukennettu. Uusien tuotteiden tuleminen markkinoille on myös aiheuttanut tarpeen tupakkalain soveltamisalan laajentamiselle.

Tupakkalain mukaan kunta huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi ja valvoo alueellaan

1. tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
2. tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
3. tupakointikieltoja ja –rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Lisäksi kunta vastaa valvontaviranomaiselta haettujen kieltojen määräämisestä ja valvonnasta

Lakimuutokset ovat lisänneet valvonnan tarvetta tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden sekä niiden myynnin osalta. Valvonnassa on opeteltava ja uudistettava koko ajan omia toimintatapoja, jotta pysytään ajantasalla käytettävissä olevista keinoista (mm. jäljitettävyyss) ja valvottavista tuotteista.

Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja jatkossa myös savuttomien nikotiinituotteiden vähittäismyynti on luvanvaraista ja tukkumyynti ilmoituksenvaraista toimintaa. Muitakin kuin edellä mainittuja tupakkalain alaisia tuotteita myydään erilaisissa myyntipaikoissa verkkokaupoista kivijalkamyymälöihin.

Tupakkatuotteiden lisäksi valvotaan lääkelain mukaista nikotiinikorvausvalmisteiden myyntiä ja myyntilupia.

4.1 Toimintaympäristön muutokset

Tupakkalakiin lisättiin 1.8.2025 voimaan tulleella lailla uusi savuttoman nikotiinituotteen määritelmä. Esimerkiksi nikotiinipussit täyttävät savuttoman nikotiinituotteen määritelmän. Savuttomille nikotiinituotteille on tupakkalailla säädetty sallittu enimmäisnikotiinipitoisuusraja, ja niistä on kielletty tunnusomaiset tuoksut tai maut mentolia ja minttua lukuun ottamatta. Muilta osin savuttomista nikotiinituotteista säädetään pitkälti vastaavalla tavalla kuin tupakkalaissa säädetään tupakkatuotteista ja nikotiininesteistä. Tuotteiden vähittäismyyntipakkauksissa tulee olla terveysvaroitukset ja pakkausten ulkoasun yhdenmukainen saman tuoteryhmän tuotteiden kesken. Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä valvotaan tupakkalain vaatimalla tavalla huomioiden muun muassa ikärajavalvonta sekä muu elinkeinonharjoittajien omavalvonnan asianmukainen toteutuminen. Savuttomien

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

nikotiinituotteiden pakollisten merkintöjen valvontaa suoritetaan osana myyntipaikan valvontaa silloin, kun tarkastus kattaa myös vähittäismyyntipakkausten merkinnät. Kuopiossa ilmoituksia nikotiinipussien myyntipaikoista on tullut noin 80.

Kansallinen tupakka- ja nikotiinipoliittinen työryhmä sekä EU tupakkatuotedirektiivi ovat esittäneet ja tuoneet muutoksia tupakkalainsäädäntöön. Viimeisin tupakkatuotedirektiivistä johtuva muutos on jäljitettävyy- ja turvaominaisuusmerkintöjen käytön laajeneminen kaikkiin tupakkatuotteisiin 20.5.2024 alkaen. Kunnan valvontaa tekevä tarkastaja voi jäljittää tupakka-askin alkuperän ja markkinareitin pakkausmerkintöjen perusteella.

Tupakkatuotteet ovat merkittävä ongelma paitsi ihmisten terveyden, myös luonnonympäristön kannalta. Tupakantumppien sisältämän muovin kielteiset ympäristövaikutukset kuuluvat Euroopan neuvoston kertakäyttömuovidirektiivin (EU) 904/2019, jäljempänä SUP-direktiivi, soveltamisalaan. SUP-direktiivi ja sen nojalla annettu kansallinen sääntely edellyttää useita toimia, joilla pyritään ehkäisemään tupakantumppien aiheuttamaa roskaa.

Tupakkalain valtakunnallinen valvonta, ohjaus ja neuvonta siirtyvät vuoden 2026 alusta uuteen Lupa- ja valvontavirastoon.

4.2 Tietoperusteinen valvonta, riskinarviointi ja tarkastukset

Tupakkalaissa tarkoitettujen tietojen keräämiseen käytetään ympäristöterveydenhuollossa vähittäismyyntilupien ja tukkumyynti-ilmoitusten rekisteri Turrea ja keskitettyä toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmää, VATIa. Tiedot kirjataan järjestelmiin ajantasaisesti, jotta tietoa voidaan käyttää valvontayksikön toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Riskinarviointi pohjautuu VATIin kirjattuun tietoon ja valvontahistoriaan.

Tupakkalain valvontaa tehdään kaikissa tiimeissä. Tupakan myyntilupien valvontaa tekee kaksi viranhaltijaa sekä säännöllisesti myös kesätyöntekijä. Yhteensä tupakkavalvontaan käytetään noin puolen henkilötyövuoden työpanos.

Valvontaa toteutetaan tarkastuksien lisäksi ohjauksella ja neuvonnalla sekä yhteistyöllä. Toimialojen välistä yhteistyötä tehdään erityisesti hyvinvoinnin edistämisen työryhmän kautta. Tupakkalaissa säädettyjen tupakointikieltojen toteutumista valvotaan pääosin terveydensuojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä, myyntilupavalvontaa tehdään pääosin projektiluonteisesti. Tarkastuksessa tarkastetaan vaatimustenmukaisuuden täyttyminen ja kaikista tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomukset.

Ennalta tiedossa olevan säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi huomioidaan muu kunnan tehtävänä oleva tupakkalain valvonta ja sen vaativa työaika. Tällaista toimintaa ovat esimerkiksi valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat mm. tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, markkinointi-, esilläpito- tai tupakointikieltojen rikkomista sekä yleinen toimiminen tupakkalain asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana.

Tällaiset suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niissä on taustalla epäily tupakkalain säännösten rikkomisesta. Vähittäismyyntilupien tai tupakointikieltihakemusten määrää on vaikea ennakoida.

Tupakkalain mukaan asuntoyhteisö voi hakea tupakointikiellon määräämistä asuntoyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Näiden kieltojen käsittely ja myöhemmin valvonta valitusten perusteella, vie myös työaika. Kunnan on määrättävä tupakointikielto hakemuksessa tarkoitettuihin tiloihin, jos tiloista voi niiden rakenteiden tai muiden olosuhteiden vuoksi muutoin kuin poikkeuksellisesti kulkeutua tupakansavua toiselle parvekkeelle, toiseen huoneistoon kuuluvaan ulkotilan oleskelu-alueelle tai toisen huoneiston sisätiloihin. Kuopiossa on määrätty noin 120 parveketupakointikieltoa ja vuosittain tulee uusia hakemuksia, joiden käsittelyyn on varattava henkilöresursseja. Tulevien hakemusten määrää on vaikea ennakoida. Tupakointikieltojen myötä myös parveketupakointikieltojen valvontatarve kasvaa. Viranomainen tekee tarkastuksia kieltojen rikkomista koskevien ilmoitusten perusteella. Parveketupakointikieltojen rikkomisen todentaminen on viranomaiselle haasteellista ja vie paljon työaika.

Liitteessä 4 näkyy vuodelle 2026 suunniteltu tupakkavalvonta sekä asuntoyhteisöille määrätty tupakointikiellot.

4.3 Tupakkalain valvonnan painopisteet

4.3.1 Savuttomat nikotiinituotteet

Savuttomat nikotiinituotteet (nikotiinipussit) tulivat tupakkalain soveltamisalan piiriin vuonna 2025. Nikotiinipussien myynnistä tulee tehdä ilmoitus. Tupakkalain muutoksella pyritään myös suojelemaan lapsia ja nuoria kieltämällä savuttomien nikotiinituotteiden käyttö päiväkotien, esi- ja perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisä- ja ulkotiloissa sekä leikkikentillä. Lisäksi kaikkien tupakan vastikkeiden hallussapito ja maahantuonti kielletään alle 18-vuotiailta.

4.3.2 Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyden seuranta

Myynnin valvonnassa kiinnitetään vähittäismyyntipakkausten osalta erityistä huomioita siihen, että kaikissa tupakkatuotteissa on tupakkalain edellyttämä turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyden mahdollistava yksilöllinen tunnistus. Tarkistetaan jäljitettävyyttä koskevien tietojen oikeellisuus jäljitettävyyssjärjestelmän toissijaisesta tietovarastosta, jotta voidaan varmistua siitä, että toimitusketjussa mukana olevat talouden toimijat ovat huolehtineet jäljitettävyyssjärjestelmää koskevista kirjaamisvelvoitteistaan.

Tarkastuksen kohteena on sekä yksittäistä tupakkatuotetta koskevien kirjausten oikeellisuus, että talouden toimijan omien tietojen oikeellisuus jäljitettävyyssjärjestelmässä.

Kuopion kaupunki
Kaupunkiympäristö
Ympäristöterveydenhuolto

Julkinen

4.3.3 Etämyynti ja markkinointi

Tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden ja poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden rajat ylittävä etämyynti on kielletty. Myöskään Suomeen sijoittautunut elinkeinonharjoittaja ei saa myydä tai muutoin luovuttaa mainittuja tuotteita kuluttajalle kuluttajansuojalain (38/1978) 6 luvun 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua etäviestintä käyttäen. Etämyynnin kiello on tarkoitus laajentaa tupakkalain muutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2024 vp) mukaisesti koskemaan myös savuttomia nikotiinituotteita. Etämyynnin kiellon tarkoituksena on muun muassa vähentää alaikäisten mahdollisuuksia hankkia tupakkalain alaisia tuotteita. Myös etämyynnin valvonta kuuluu kunnalle.

Myyntipaikkaan toteutettavan tarkastuskäynnin yhteydessä valvonnassa selvitetään toimijan myyntitoiminnan järjestämiseen laajemmin ja kokonaisuudessaan (myydäänkö tuotteita esimerkiksi myös verkkokaupoissa). Kunta voi kieltää tällaisen toiminnan ja tehostaa kieltä uhkasakolla. Lisäksi etämyyntikiellon rikkominen olisi peruste vähittäismyyntiluvan peruuttamiselle.

Tupakkalaissa säädettyjä tuotteita koskee ehdoton markkinointikielto. Valvonnassa seurataan kiellon toteutumista omalla alueella. Huomioita kiinnitetään myös verkko- ja sosiaaliseen median sivustoilla tapahtuvaan mahdolliseen markkinointiin.

4.3.4 Ehkäisevä päihdetyö

Kuopiossa ympäristöterveydenhuolto on mukana toimeenpanevassa hyvinvointiryhmässä ja ehkäisevän päihdetyön ryhmässä. Työryhmätyöskentelyn kautta varmistetaan yhteistyö monen eri toimijan kanssa (opetus ja varhaiskasvatus, ehkäisevä päihdetyö, liikuntapalvelut, turvallisuus).

4.4 Valvonnan toteutumisen arviointi

Vuosittain arvioidaan tehdyt toimenpiteet, tarkastukset, työryhmätyöskentely sekä myönnetyt tupakanmyyntiluvat ja asuntoyhteisöille määrätyt tupakointikiellot. Tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuus arvioidaan ja pohditaan keinoja edistää tupakkalain tavoitteiden saavuttamista.

5 ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA

Kuopio ostaa suurimman osan tarvitsemistaan eläinlääkintähuollon palveluista Siilinjärven kunnalta ja Siilinjärven ympäristölautakunnan hyväksymä eläinlääkintähuollon suunnitelma kuvaa yksityiskohtaisesti myös Kuopion alueella tuotetut palvelut. Kuopiolla on Siilinjärven kanssa sopimus eläinlääkintähuollon järjestämisestä ja sopimuksessa on sovittu, että Siilinjärvi laatii myös Kuopion eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelman. Tähän Kuopion suunnitelmaan on koottu eläinlääkintähuollon järjestämiseen sekä löytöeläinten hoidon järjestämiseen liittyvät seikat yleisellä tasolla.

Vuoden 2026 alusta astuu voimaan uusi eläinlääkintähuoltolaki. Kuopion eläinlääkintähuollon järjestäminen perustuu moniin erilaisiin sopimuksiin, jotka on tehty vanhojen lakien aikana. Kuopion eläinlääkintähuoltoa koskevien sopimusten päivittäminen aloitetaan vuonna 2026, jolloin astuu voimaan myös uusi eläinlääkintähuoltolaki. Myös Kestävät viranomaispalvelut 2030 -hankkeessa selvitetään mahdollisuuksia järjestää eläinlääkäripalvelut ja koko ympäristöterveydenhuolto useamman kunnan yhteisessä yksikössä.

5.1 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen Kuopion alueella

Kuopion kaupunki on tehnyt sopimuksen Siilinjärven ja Tervon kuntien kanssa eläinlääkintähuoltolain mukaisten palveluiden järjestämisestä. Sopimuksilla turvataan vanhan lain mukaiset peruseläinlääkäripalvelut arkipäivisin sekä kiireellinen eläinlääkäriapu kaikkina vuorokaudenaikoina. Siilinjärvelle on tämän yhteistyön johdosta syntynyt iso eläinlääkäriyksikkö, joka pystyy hyvin turvaamaan kunnalliset eläinlääkäripalvelut alueella. Isossa yksikössä virat on saatu täytettyä ja sijaisudet hoidettua hyvin. Siilinjärven vastaava eläinlääkäri osallistuu Kuopion ympäristöterveydenhuollon epidemiaryhmän toimintaan. Tervo tuottaa entisen Karttulan alueelle tuotanto- ja suurelänpalvelut arkena ja päivystysaikana. Siilinjärvellä noin 6, 8 praktiikkaa tekevän eläinlääkärin ja kahden valvontaeläinlääkärin työpanos kohdistuu Kuopion alueelle. Tervosta 0,5 eläinlääkäriä hoitaa Kuopiolle kuuluvan Karttulan alueen eläimiä. Kuopio korvaa tehtävän hoidosta aiheutuneet kustannukset.

Kuopion kaupungilla on toistaiseksi voimassa oleva sopimus kahden alueella toimivan yksityisen klinikan kanssa kiireellisen eläinlääkäriavun järjestämisestä pienille lemmikkieläimille arkipäivisin Kuopion kaupungin alueella. Tämän lisäksi Kuopion alueella on muitakin yksityisiä pieneläinklinikoita.

Kuopion kaupungin ylläpitämät kunnaneläinlääkärien praktiikat sijaitsevat Nilsissä ja Vehmersalmella. Lisäksi Kuopio osallistuu Siilinjärvellä sijaitsevan yhteisvastaanoton kustannuksiin. Yhteisvastaanotto palvelee erityisesti Maaningan alueen asukkaita, mutta on käytettävissä kaikille Kuopiolaisille.

5.2 Pieneläinpäivystys

Pieneläinpäivystys on eriytetty ja se ostetaan yksityiseltä palveluntarjoajalta. Kuopio on toteuttanut pieneläinpäivystyksen kilpailuttamisen myös Siilinjärven yhteistoiminta-alueen kunnille. Pieneläinpäivystyksen kustannukset jaetaan osallistujakunnille sen perusteella, miten päivystyskäynnit kuntien välillä jakautuvat. Kuopio maksaa Evidensialle ja vastaa kustannusten laskutuksesta osallistujakunnilta.

Pieneläinpäivystyksen laatua seurataan laskutuksen yhteydessä toimitettavilla palauteraporteilla. Vuosittain järjestetään sopimuksen mukainen seurantapalaveri, jossa keskustellaan palvelun kehittämisestä sekä palautteesta. Evidensian kanssa on tehty sopimus pieneläinpäivystyksen järjestämisestä 2024-2025 + kaksi kertaa vuoden jatkoaikaoptio. Molemmat optiovuodet on otettu käyttöön, joten nykyisen sopimuksen mukaisesti Evidensia tuottaa palvelut vuoden 2027 loppuun saakka.

5.3 Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestäminen Kuopion alueella

Kuopio ostaa Siilinjärven kunnalta valvontatehtävät koko alueelleen. Näihin tehtäviin sisältyy eläinsuojelu- ja eläintautivalvonnan lisäksi myös tietyt eläinlääkärille kuuluvat elintarvikevalvonnan tehtävät, kuten maidontuotantotilojen hygieniatarkastukset ja lihanleikkaamon laitosvalvonta.

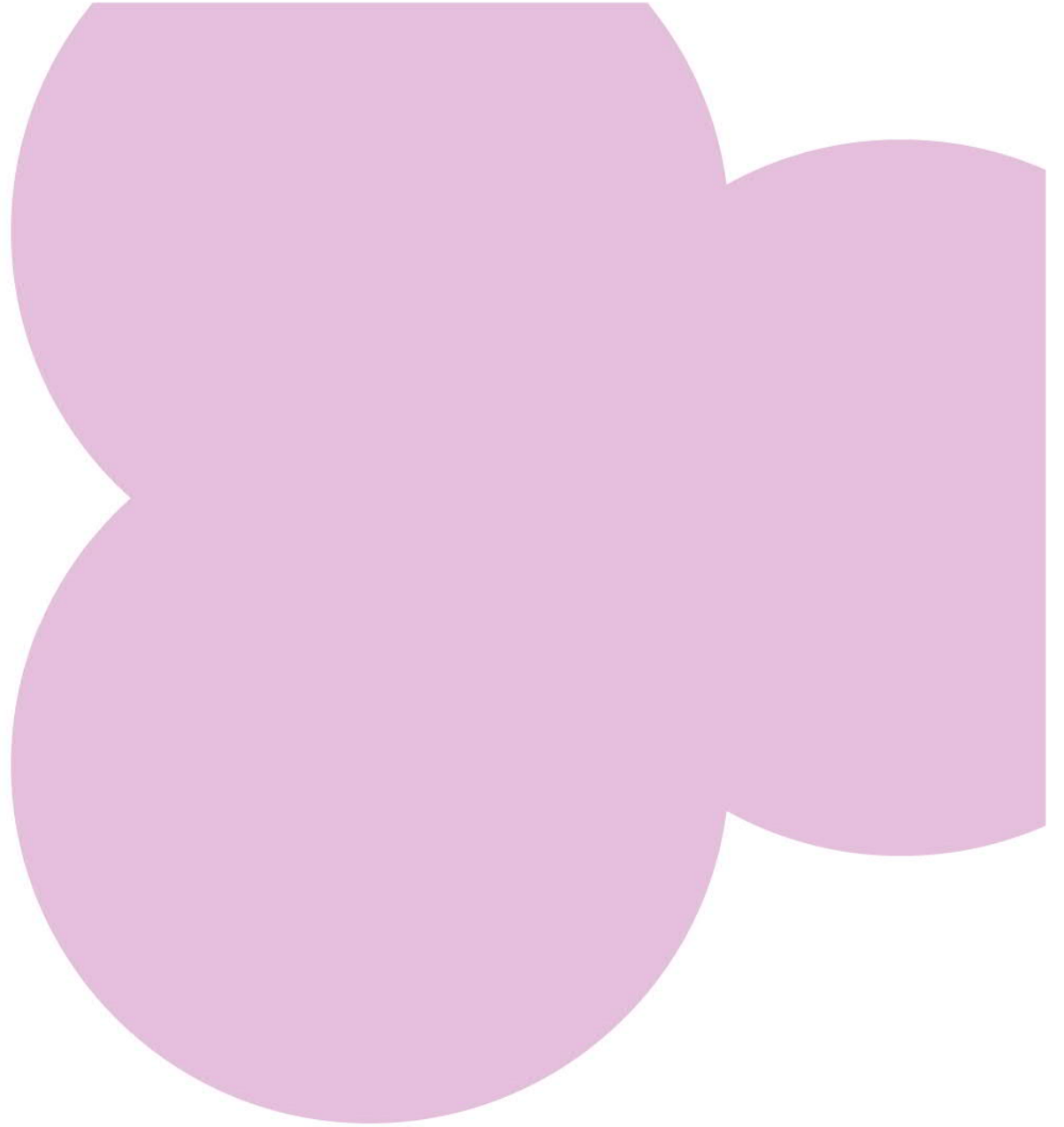
Siilinjärven kunta huolehtii eläinsuojeluvalvonnan osalta laskutettavien korvausten hakemisen aluehallintovirastolta myös Kuopion alueella tehdyistä valvontatehtävistä.

5.4 Tiedottaminen

Kuopion kaupunki tiedottaa omilla verkkosivuillaan eläinlääkäripalvelujen järjestämisestä. Vuodelle 2026 laaditaan ympäristöterveydenhuollon viestintäsuunnitelma, johon sisällytetään myös eläinlääkäripalveluihin liittyvää asiaa. Viestintää laajennetaan myös some-kanaville yhteistyössä Kuopion alueellisen ympäristönsuojelun kanssa.

5.5 Löytöeläinten hoidon järjestäminen

Kuopion kaupunki järjestää löytöeläinten hoidon yhdessä Leppävirran ja Siilinjärven kanssa. Löytöeläinten hoidosta on sopimus Takter Oy:n kanssa. Sopimus on voimassa toistaiseksi.

KUOPIO.

www.kuopio.fi